

המשוב הארצי בגאוגרפיה: הישגים, ערכים ותהליכים פדגוגיים

הכנס השנתי של ראמ"ה, אפריל 2016

מציגים: ד"ר הלנה קימרון וד"ר יוסי מחלוף

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך

<http://rama.education.gov.il>

המשוב הארצי המדגמי

שותפים לראמ"ה

הקדמה על המחקר

מודלים מדגמיים בעולם ובארץ

דוגמת NAEP

[Publications & Products](#) | [Staff](#) | [Data Tools](#)

[Join NewsFlash](#) | [Contact NAEP](#)

Search NAEP

Go

[NAEP Home](#)

[NAEP Overview](#)

[Information for ...](#)

Main NAEP Assessments

- [Arts](#)
- [Civics](#)
- [Economics](#)
- [Foreign Language](#)
- [Geography](#)
- [Mathematics](#)
- [Reading](#)
- [Science](#)
- [Technology and Engineering Literacy](#)
- [U.S. History](#)
- [World History](#)
- [Writing](#)

Long-Term Trend Assessments

High School Transcript Study

National Indian Education Study

NAEP Subject Areas

Like

Tweet

Email

NAEP administers assessments in 12 subject areas. For information on the assessments in any of these subjects, click the corresponding icon below.

The Arts

Civics

Economics

Foreign Language

Geography

Mathematics

Reading

Science

Technology and Engineering Literacy

U.S. History

World History

Writing

משוב ארצי מדגמי בגאוגרפיה

מטרה:

ללמוד ולהבין על לימודי גאוגרפיה ולספק מידע מערכתי עשיר על:

ההקשר הפדגוגי ברמת מערכת החינוך

מהו הפרופיל המקצועי והפיתוח המקצועי של המורים המלמדים
גאוגרפיה בחטיבות הביניים?

ההקשר הפדגוגי ברמת בית הספר

מהי מדיניות בי"ס בגאוגרפיה ותכנון הלימודים הבית-ספרי בגאוגרפיה
כיצד עובד ולומד צוות מורי הגאוגרפיה בבית הספר?

ההקשר הפדגוגי ברמת הכיתה

מהם תהליכי הל"ה הנהוגים בשיעורי הגאוגרפיה? באיזו צורה הם
בהלימה למדיניות משרד החינוך ומכוונים לתוצרי הלמידה הנצופים?

מהם תוצרי הלמידה?

בתחום הקוגניטיבי: ידע, מיומנויות
בתחום הלא-קוגניטיבי: ערכי סביבה
ומוטיבציה

משוב ארצי בגאוגרפיה

מדוע בגאוגרפיה?

- "גאוגרפיה - אדם וסביבה" הוא תחום דעת מרכזי במערכת החינוך בישראל - עד כיתה ט' הוא מקצוע ליבה (חובה) לכל ילדי ישראל בחט"ע הוא מקצוע בחירה מורחב
- תחום הדעת משלב ידע עם מיומנויות הנחוצות במאה ה-21, ומעמיק בנושאים הקשורים והייחודיים לא"י
- אין בו מיצ"ב ואין מידע שיטתי המייצג את כלל התלמידים

מדוע בכיתות ט'?

עבור רוב התלמידים, כיתה ט' היא השנה האחרונה שבה הם לומדים "גאוגרפיה - אדם וסביבה" (במסגרת לימודי החובה), ועל כן כיתה ט' היא ההזדמנות האחרונה לספק מידע מערכתי על רמת הידע של כלל תלמידי ישראל בתחום דעת

היקפי לימודים בגאוגרפיה

□ תכנית לימודי היסוד (ליבה) לחטה"ב בחינוך העל-יסודי:

✓ ללימודי הגאוגרפיה כ**מקצוע** **חובה** בחטה"ב מוקצות שיעורים שנתיות בכל אחת מכיתות ז'-ט' (סה"כ 6 שעות לימוד בחטה"ב)

□ **בפועל** קיימת שונות גדולה ביישום ההנחיה בין בתי-הספר, ובתוך בתי-ספר בין כיתות שונות

□ **שאלות מחקר נוספות:**

✓ באיזו מידה ההנחיה מיושמת בקבוצות אוכלוסייה שונות?

✓ האם יש קשר בין היקפי הלימוד ובין תוצרי הלמידה?

שיטת המחקר

המודל המדגמי

- ☐ מדגם **מצומצם** יחסית של בתי ספר/תלמידים
- ☐ מדגם **רחב** יחסית של תכנים, מיומנויות ושל משתנים פדגוגיים
- ☐ המדידה והדיווח **ברמת המערכת בלבד**

משוב ארצי בגאוגרפיה שיטה

מדגם

השתתפו במחקר בתשע"ד:

3,464 תלמידי כיתות ט' שלמדו ב- 199 בתי ספר
2,275 תלמידים בבתי ספר דוברי עברית ו-1,189 בבתי ספר דוברי ערבית

375 מורים המלמדים גאוגרפיה בכיתות ז'-ט'
232 בבתי ספר דוברי עברית ו-143 בבתי ספר דוברי ערבית

178 מנהלים

116 בבתי ספר דוברי עברית ו-62 בבתי ספר דוברי ערבית

משוב ארצי בגאוגרפיה שיטה

עקרונות הדגימה

דגימת אשכולות דו-שלבית בשכבות:

א. דגימה של כ-200 **בתי ספר** הכוללים כיתות ט'

שכבות דגימה: מגזר שפה, רקע חברתי-כלכלי, היקף לימודי גאוגרפיה, סוג פיקוח / מגזר, מבנה בית ספר

ב. **בתוך כל בית ספר:**

- כ-20 תלמידי כיתות ט'
- כל המורים המלמדים גאוגרפיה בחט"ב
- מנהל

המדגם מייצג כהלכה את
אוכלוסיית היעד של המחקר

תוצרי הלמידה {

- ❖ מבחנים ממוחשבים (4 נוסחים)
- ❖ שאלונים של ערכי סביבה ומוטיבציה

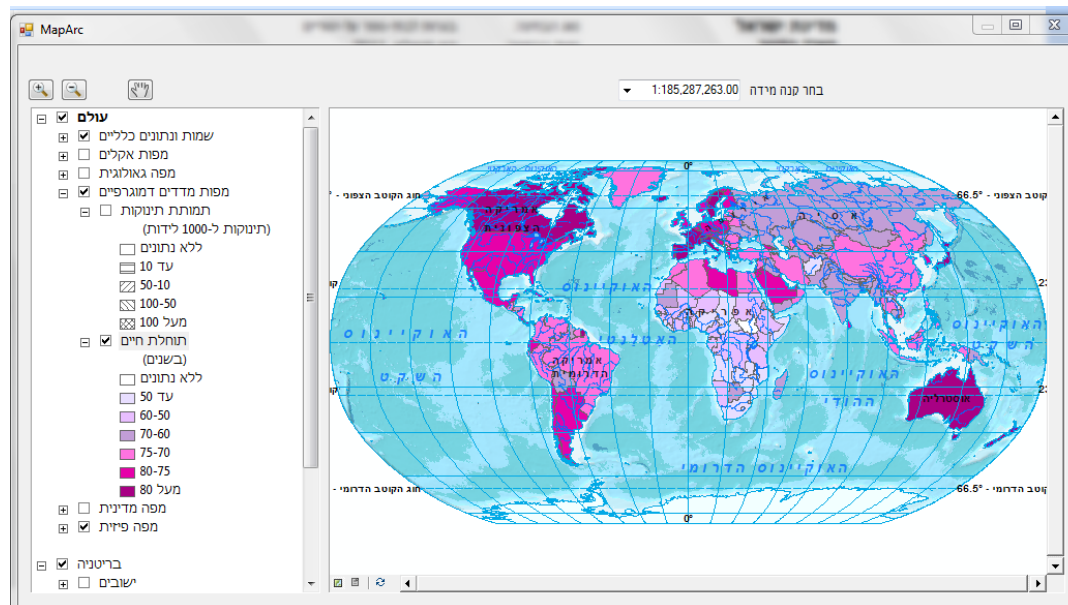
ההקשר הפדגוגי {

- שאלונים:
- ❖ תלמידים (4 נוסחים)
 - ❖ מורים לגאוגרפיה
 - ❖ מנהלים

מערך מטריציוני
כל הכלים הועברו בסביבה ממוחשבת

מבחן ממוחשב

- נבנה ותופעל בסביבת היבחנות I-Test, מטח
- הועבר לכל התלמידים, ללא תלות בהיקף לימודי הגאוגרפיה

מבנה המבחן

✓ תוכן

✓ שימוש במקורות/כלים גאוגרפיים

✓ רמת חשיבה

מבנה המבחן

תוכן ✓

- האדם וסביבתו – כפר עולמי (נלמד בכיתה ז') - כ-20%
- מדעי כדור הארץ (נלמד בכיתה ח') - כ-30%
- ארץ ישראל - אדם, חברה וסביבה (נלמד בכיתה ט') - כ-50%

שימוש במקורות/כלים גאוגרפיים ✓

רמת חשיבה ✓

מבנה המבחן

✓ תוכן

✓ שימוש במקורות/ כלים גאוגרפיים

- כלים ייעודיים: מגוון מפות (אינטראקטיביות וסטטיות), קלימוגרף ...
- מקורות כלליים: גרפים, תרשימים, תמונות, סרטונים ועוד

ב-90% מהמבחן שימוש במקורות/כלים משולב עם התכנים

✓ רמת חשיבה

מבנה המבחן

✓ תוכן

✓ שימוש במקורות/ כלים גאוגרפיים

✓ רמת חשיבה

– חשיבה מסדר נמוך - 40%

– חשיבה מסדר בינוני - 30%

– חשיבה מסדר גבוה - 30%, כמו:

- מיזוג מידע ממגוון מקורות
- קבלת החלטות על בסיס המידע
- בחירת מקור רלבנטי (שכבת מפה)
- העברת מידע מייצוג אחד לייצוג אחר
- העלאת טיעונים/השערות על בסיס המידע

מיומנויות המאה ה-21

דוגמה לאפיון שאלה על-פי שלושת הממדים

הפקת חשמל

ידוע שאפשר להפיק חשמל באמצעות שימוש בתחנת כוח המבוססת על אנרגיית הרוח.

כדי להחליט אם כדאי להקים תחנת כוח המבוססת על אנרגיית הרוח על רכס הכרמל צריך לאסוף מידע על הרכס הזה.

א. אספו מידע על התנאים הגאוגרפיים באזור רכס הכרמל שיאפשרו הפעלה יעילה של תחנת כוח המבוססת על אנרגיית הרוח, והשלימו את הנתונים החסרים בטבלה שלפניכם.

שם מפת השכבות המתאימה בה בחרת	נתונים מספריים על רכס הכרמל, לפי המפה
	גובה של 0-150 / 450-600 / 900-1,300 / מעל 1,300 מטרים מעל פני הים

ב. האם כדאי להקים תחנת כוח המבוססת על אנרגיית הרוח, באזור הכרמל? הסבירו את תשובתכם על פי הנתונים שהשלמתם בטבלה.

דוגמה לאפיון שאלה על-פי שלושת הממדים

**תוכן: מים, אנרגיה ואיכות סביבה – משאבי אנרגיה
מקור/כלי גאוגרפי: מפות אינטראקטיביות
חשיבה: מסדר גבוה
יעדים:**

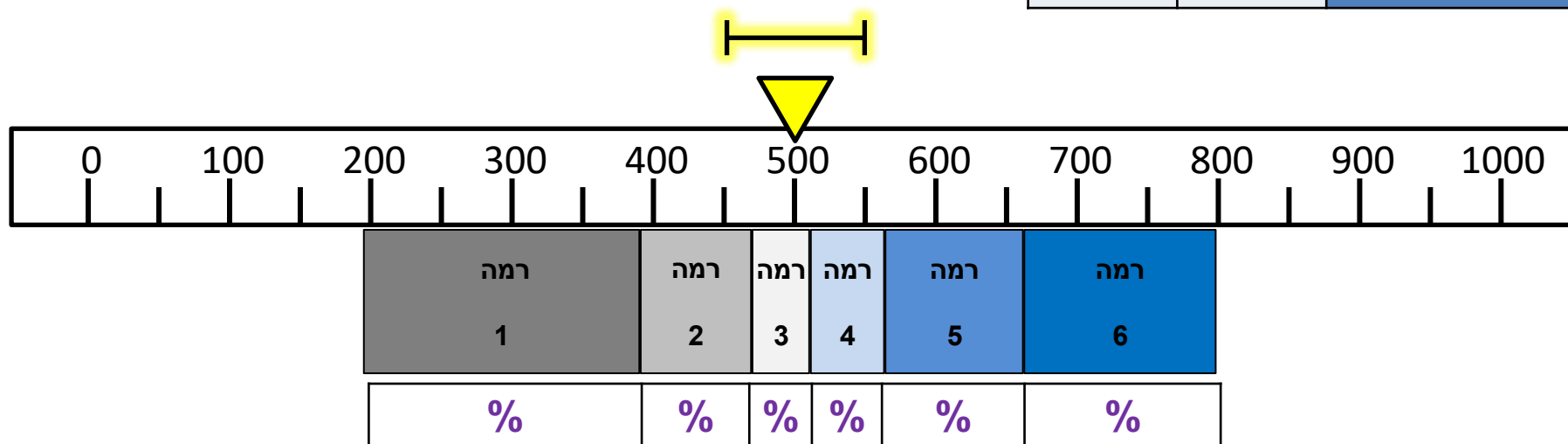
- א. בחירת המפות המתאימות והפקת מידע רלוונטי מהן.
- ב. הסקת מסקנה מתוך הנתונים וקישורם לידע על התנאים
המאפשרים הפעלה יעילה של תחנת כוח המבוססת על אנרגיית
הרוח

סולם הציונים ורמות הבקיות

בהליך "קביעת תקנים" (standard setting) נקבעו 6 רמות בקיות המתארות ידע ומיומנויות באיכויות שונות

המשוב ציונים בסולם		הישגי תלמידים
ממוצע	סטיית תקן	
500	100	כלל בתי הספר

הדיווח במונחים של שיעור תלמידים הנמצאים בכל אחת מרמות בקיות מספק משמעות לציונים.

רמות בקיאות במבחן בגאוגרפיה

רמת בקיאות	מה יודע בדרך כלל תלמיד ברמה זו ומה הוא מסוגל לעשות?
1 "מתחת לסף"	תלמידים ברמה זו הם מתחת לסף הניתן להערכה – אין תיאור של ביצועיהם.
2 רמה נמוכה	מזהה חלק קטן בלבד מהתופעות שמסביבו כגאוגרפיות ואינו מבין את מורכבות העולם מבחינה גאוגרפית ואת הקשרים בין התופעות המתקיימות בו. אינו מכיר את המרחב הגאוגרפי של ישראל. מכיר כלים גאוגרפיים מרכזיים אבל מתקשה להשתמש בהם.
3 רמה בינונית-נמוכה	מזהה תופעות גאוגרפיות במרחב הקרוב לחייו ו/או תופעות שבולטות בשיח הציבורי. מזהה באופן בסיסי את המורכבות של התופעות הגאוגרפיות. דהיינו, מכיר מרכיבים אחדים בלבד של תופעות גאוגרפיות וביטויים אחדים שלהן. מבין קשרים בין המרכיבים השונים הנוגעים לנושאים/תחומים קרובים זה לזה ולעולם הקרוב לחיי היום יום. מגלה היכרות בסיסית עם המרחב הגאוגרפי של ארץ ישראל. מיישם מיומנויות יסוד של הפקת מידע מכלים גאוגרפיים ומגלה ניצנים של הבנת משמעות המידע.
4 רמה בינונית-גבוהה	מזהה מגוון תופעות וסוגיות גאוגרפיות החורגות מהמרחב הקרוב לחייו. מזהה תופעות וסוגיות גאוגרפיות מופשטות. מגלה הבנה חלקית של מורכבות העולם הגאוגרפי. מיישם את הידע הגאוגרפי הכללי בהקשר של המרחב הגאוגרפי של א"י ומתמצה באופן חלקי במפת א"י. משתמש במגוון כלים גאוגרפיים, ובכללם כלים ייעודיים ומורכבים.
5 רמה גבוהה	מקבל החלטות לגבי סוגיות גאוגרפיות ומנסח טיעון על בסיס ידע רחב, תוך שימוש בשפה גאוגרפית מקצועית. מבין את המורכבות של התופעות הגאוגרפיות ואת הקשרים בין תופעות שונות גם בהקשר של ארץ ישראל. משתמש באופן מושכל במגוון כלים גאוגרפיים העומדים לרשותו בהקשר לסוגיה הנדונה.
6 מומחה לגילו	בקיא במושגים ובנושאי התוכן הגאוגרפי ברמה הגבוהה ביותר שאפשר לצפות בדרגת כיתתו; מנתח סוגיות גאוגרפיות, מציג את עמדתו המנומקת בסוגיות גאוגרפיות (הן של גאוגרפיה כללית הן של המרחב הארץ ישראלי), תוך שימוש בידע גאוגרפי מקיף ובכלים גאוגרפיים מורכבים ותוך הפעלת תהליכי חשיבה מורכבים.

רמות בקיאות במבחן בגאוגרפיה

רמת בקיאות	מה יודע בדרך כלל תלמיד ברמה זו ומה הוא מסוגל לעשות?
1 "מתחת לסף"	תלמידים ברמה זו הם מתחת לסף הניתן להערכה - תיאור של ביצועיהם.
2 רמה נמוכה	מזהה חלק קטן בלבד מהתופעות שמסביבו ומבין את מורכבות העולם מבחינה גאוגרפית ואת הקשרים בין התופעות המתקיימות במרחב הגאוגרפי של ישראל. מכיר כלים גאוגרפיים מרכזיים אבל מתקשה להשתמש בהם.
3 רמה בינונית-נמוכה	מזהה תופעות גאוגרפיות במרחב הקרוב ומבין את הקשרים בין התופעות הגאוגרפיות במרחב הקרוב. מביא דוגמאות קרובות ומנסה להסביר את הקשרים בין התופעות. מזהה חלק קטן בלבד של תופעות גאוגרפיות וביטויים גאוגרפיים. מזהה חלק קטן בלבד של תופעות גאוגרפיות וביטויים גאוגרפיים. מזהה חלק קטן בלבד של תופעות גאוגרפיות וביטויים גאוגרפיים.
4 רמה בינונית-גבוהה	מזהה מגוון תופעות וסוגיות גאוגרפיות מופשטות. מגלה הבנה של הקשרים במרחב הגאוגרפי של ישראל. יעודיים ומורכבים.
5 רמה גבוהה	מקבל החלטות על מקצועית. מבין את הקשרים של תופעות גאוגרפיות במרחב הגאוגרפי של ישראל. יעודיים ומורכבים.
6 מומחה לגילו	בקיאה במושגים גאוגרפיים ויכולת להשתמש בהם במרחב הגאוגרפי של ישראל.

רמות בקיאות בגאוגרפיה

רמת בקיאות	מה יודע בדרך כלל תלמיד ברמה זו ומה הוא מסוגל לעשות?
3 רמה בינונית-נמוכה	מזהה תופעות גאוגרפיות במרחב הקרוב לחייו ו/או תופעות שבולטות בשיח הציבורי. מזהה באופן בסיסי את המורכבות של התופעות הגאוגרפיות. דהיינו, מכיר מרכיבים אחדים בלבד של תופעות גאוגרפיות וביטויים אחדים שלהן. מבין קשרים בין המרכיבים השונים הנוגעים לנושאים/תחומים קרובים זה לזה ולעולם הקרוב לחיי היום יום. מגלה היכרות בסיסית עם המרחב הגאוגרפי של ארץ ישראל. מיישם מיומנויות יסוד של הפקת מידע מכלים גאוגרפיים ומגלה ניצנים של הבנת משמעות המידע. פירוט לפי נושאים: תופעות ומושגים גאוגרפיים: מקשר בין המושגים הבסיסיים בגאוגרפיה לתופעה מרחבית (כמו מושגים שמתקשרים לתהליך הגלובליזציה, אופי הבנייה ושטחים פתוחים); מיישם אותם נכון בהקשרים בלתי מוכרים הקרובים לעולם המוכר מחיי היומיום ו/או בהקשרים שרווחים בשיח הציבורי (כמו תחבורה, השפעת הגלובליזציה על חיי היום יום וכיו"ב) המרחב הגאוגרפי המקומי של ארץ ישראל (כולל התמצאות במפת א"י): מכיר את המרחב הגאוגרפי של ארץ ישראל; מכיר מושגים גאוגרפיים מקומיים (כמו שמות של אזורים גאוגרפים בארץ, שמות של ישובים וכיו"ב); מכיר מעט מאפיינים מרחביים של הישובים בישראל, למשל מאפיינים של "ערים מעורבות". שימוש בכלים גאוגרפיים (מפות, גרפים וכד'): מפיק מידע/נתון גלוי ממגוון רחב יותר של סוגי מפות (מפה אחת בכל פעם); משתמש נכון בשינוי קנה מידה (שינויי הרזולוציה הנדרשים במפה); בוחר את שכבת המידע המתאימה כדי להתמודד עם הסוגיה שעומדת בפניו; מבין באופן בסיסי את המשמעות הגאוגרפית של תופעות ותהליכים המתוארים בכלים שונים.

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

ערכי סביבה

ערכי סביבה - נבחרו כמוקד במחקר מבין ערכים
נוספים אליהם מכוונת תכנית הלימודים
בגאוגרפיה לחטיבות הביניים

- עמדות ואמונות כלפי הסביבה:
- בנוגע לתכנון סביבתי וחקיקה סביבתית
- בנוגע לעיסוק תקשורתי בנושאים סביבתיים

- התנהגות סביבתית:
- הרגלי שמירה על משאבים סביבתיים (מים, חשמל...)
- השפעה על האחר בהקשר סביבתי (מעורבות אזרחית פעילה
המעודדת אחרים לשמור על הסביבה)

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

תחושת מסוגלות והיבטים מוטיבציוניים

- ☐ מסוגלות עצמית בשימוש במפות/גרפים
- ☐ תפיסת הערך של לימודי הגאוגרפיה
- ☐ כוונות להמשיך ללמוד לבגרות 5 יח"ל בגאוגרפיה

הקשרים פדגוגיים

ברמת הכיתה

- ✓ לאילו כישורי לומד מכוונים תהליכי הל"ה בגאוגרפיה?
- ✓ מה מאפיין את פרקטיקות ההערכה בגאוגרפיה?
- ✓ מהי תרבות הלמידה המאפיינת את שיעורי הגאוגרפיה?

ברמת בית-הספר

- ✓ מדיניות בית הספר בנוגע ללימודי הגאוגרפיה
- ✓ תהליכי למידה ודפוס עבודה של צוות המורים לגאוגרפיה
- ✓ עמדות מנהלים ומורים כלפי לימודי הגאוגרפיה

ברמת המערכת

- ✓ פרופיל מקצועי של המורים ופיתוח מקצועי שלהם

תוצאות: תוצרי למידה

❑ תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי (הישגים במבחן)

✓ ציון ממוצע

✓ התפלגות תלמידים ברמות הבקיות בגאוגרפיה (פשר)

❑ תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי (עמדות בשאלון)

✓ ערכים סביבתיים

✓ תחושת מסוגלות עצמית בגאוגרפיה (שימוש במפות והבנת גרפים)

✓ תפיסת הערך של לימודי הגאוגרפיה

✓ כוונות להמשיך ללמוד גאוגרפיה לבגרות בהיקף 5 יח"ל

❑ קשר בין תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי והלא-קוגניטיבי

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי (הישגים במבחן)

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

מבט-על

שיעור התלמידים בכל רמת בקיאות (באחוזים)						ציונים בסולם המשוב		הישגי תלמידים
רמה 6 "מומחה לגיל"	רמה 5 גבוהה	רמה 4 בינונית-גבוהה	רמה 3 בינונית-נמוכה	רמה 2 נמוכה	רמה 1 מתחת לסף	סטיית תקן	ממוצע	
5%	22%	21%	16%	23%	13%	100	500	כלל בתי הספר
רבע פלוס		שליש פלוס		שליש פלוס				

➤ קביעת סולם הציונים: ממוצע – 500 נקודות, ס.ת. – 100 נקודות

➤ שיעורים יחסית דומים ברמות הבקיאות הנמוכות (36%) והבינוניות (37%),

ושיעור נמוך במעט ברמות הבקיאות הגבוהות (27%)

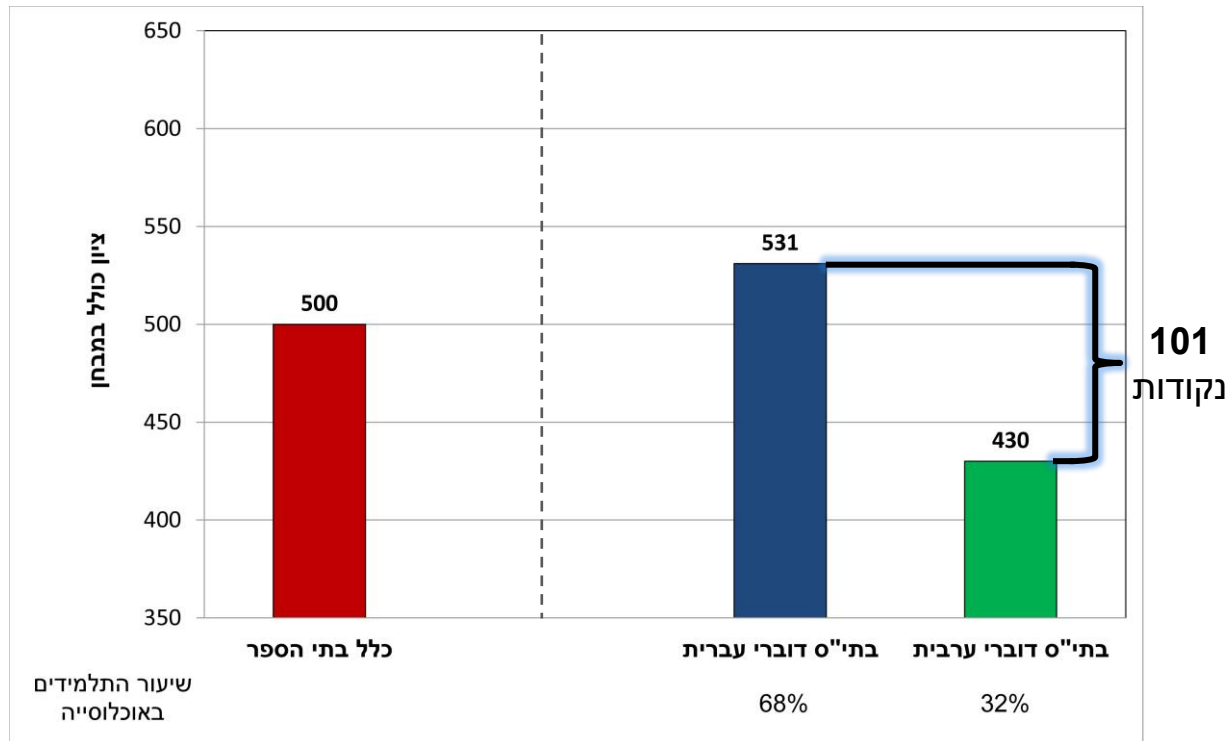
➤ כשמינית מן התלמידים ברמת שמתחת לסף (13%)

➤ שיעור לא מבוטל של תלמידים ברמת המומחים לגילם (5%)

➤ פיזור בהישגים (ברמות הבקיאות בגאוגרפיה): בשורה רעה ובשורה טובה

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

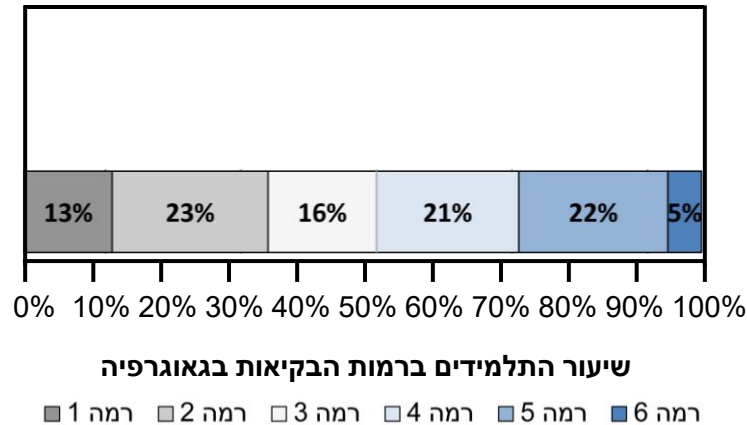
לפי: מגזר שפה

➤ פער של כ-100 נקודות (סטיית תקן שלמה) בציון הממוצע, לטובת תלמידים בבתי"ס דוברי עברית

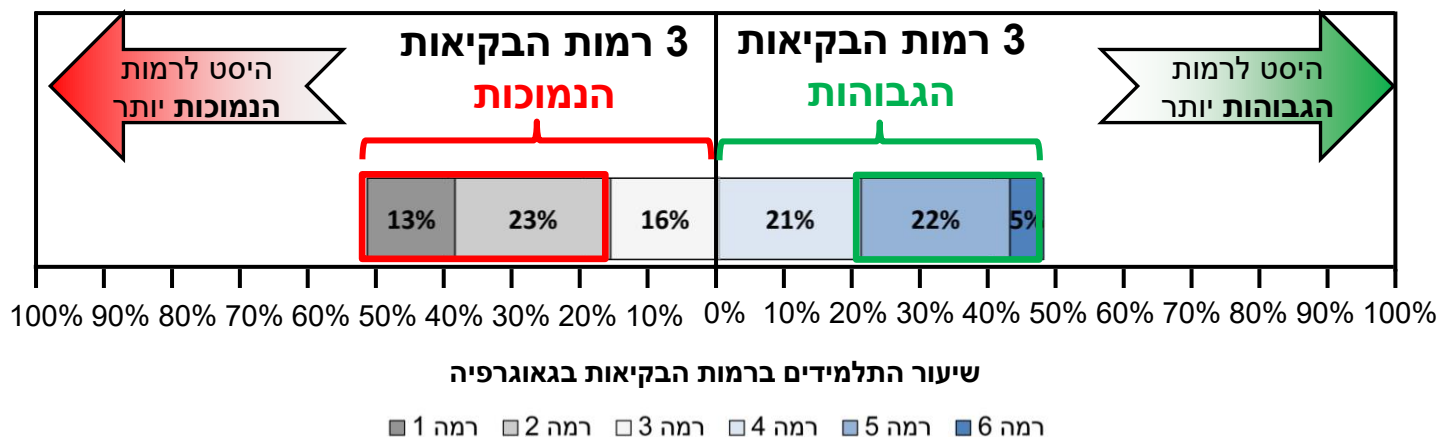
תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

רמות בקיאות – כך קוראים את התרשים

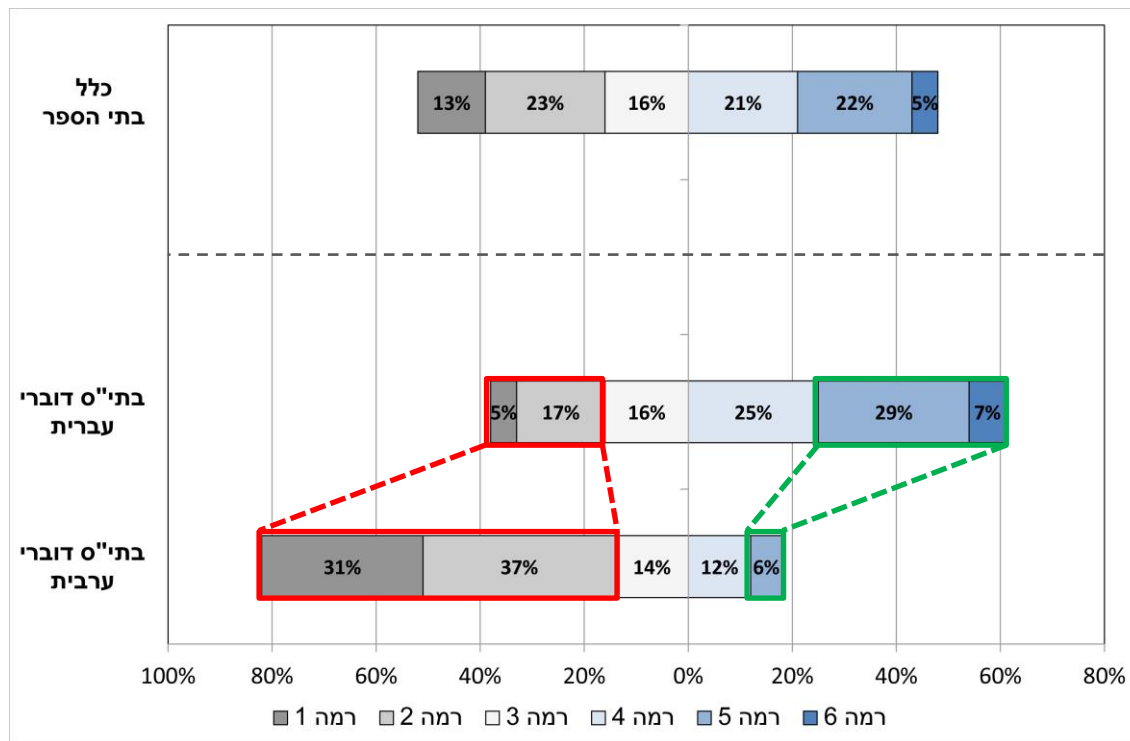
תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

רמות בקיאות – כך קוראים את התרשים

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

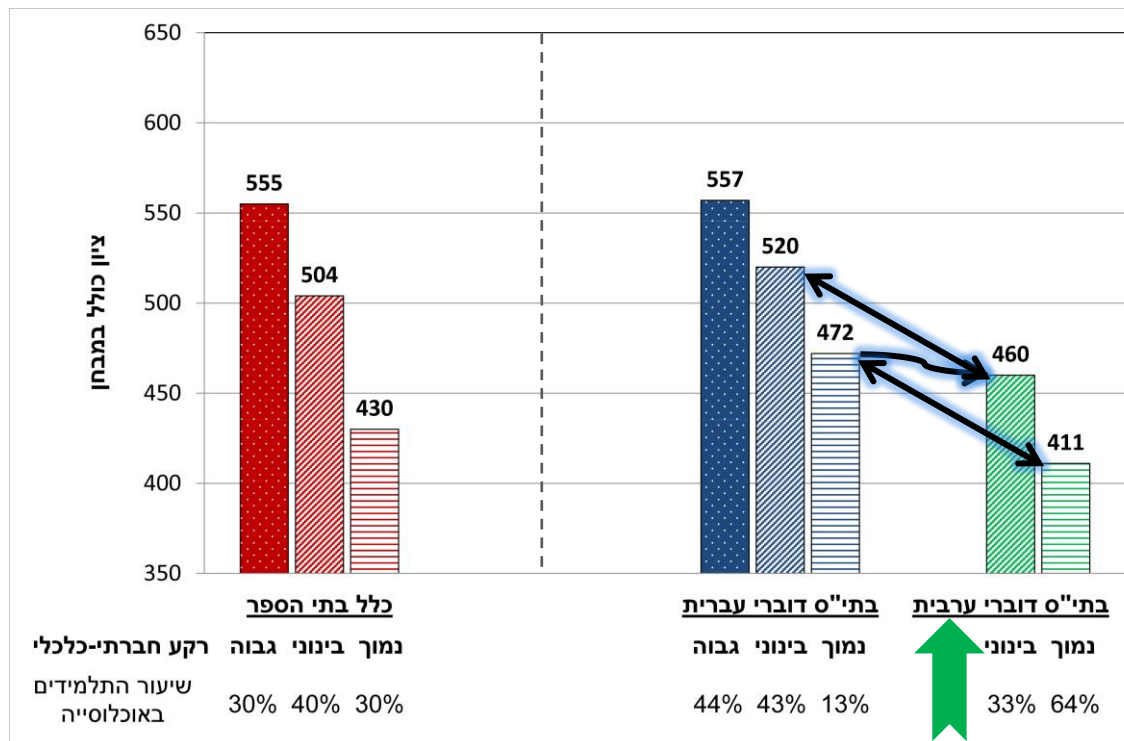
לפי: מגזר שפה

➤ 2 רמות הבקיאות **הנמוכות** ביותר: פי 3 פחות תלמידים בבתי"ס דוברי עברית (22% לעומת 68%), כאשר עיקר הפער ברמה שמתחת לסף.

➤ 2 רמות הבקיאות **הגבוהות** ביותר: פי 6 יותר תלמידים בבתי"ס דוברי עברית (36% לעומת 6%), כאשר אין כמעט כלל תלמידים ברמה 6 בבתי"ס דוברי ערבית.

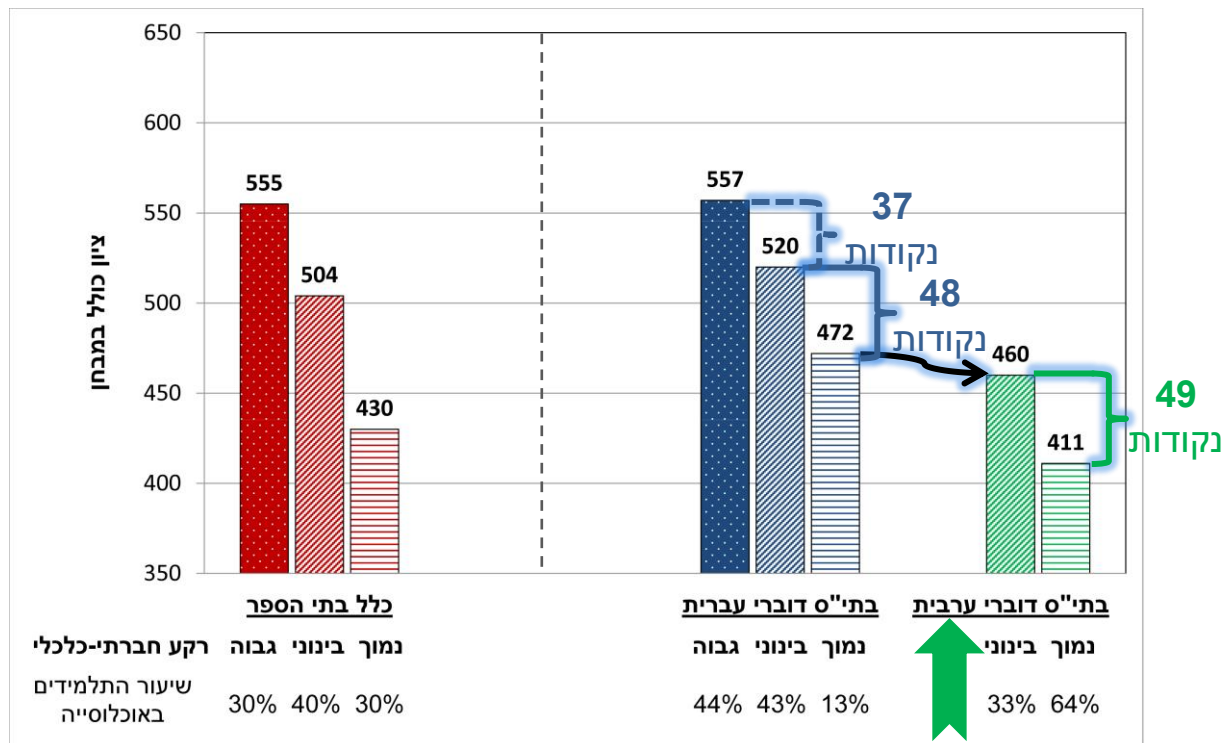
תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי לפי: רקע חברתי-כלכלי (רח"כ)

➤ בכל דרגת רח"כ, פער של כ-60 נקודות לטובת תלמידים בבתי"ס דוברי עברית

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

לפי: רקע חברתי-כלכלי (רח"כ)

➤ בכל דרגת רח"כ, פער של כ-60 נקודות לטובת תלמידים בבתי"ס דוברי עברית

➤ פער של כ-50 נקודות (חצי סטיית תקן) בציון הממוצע, לטובת תלמידים מרח"כ

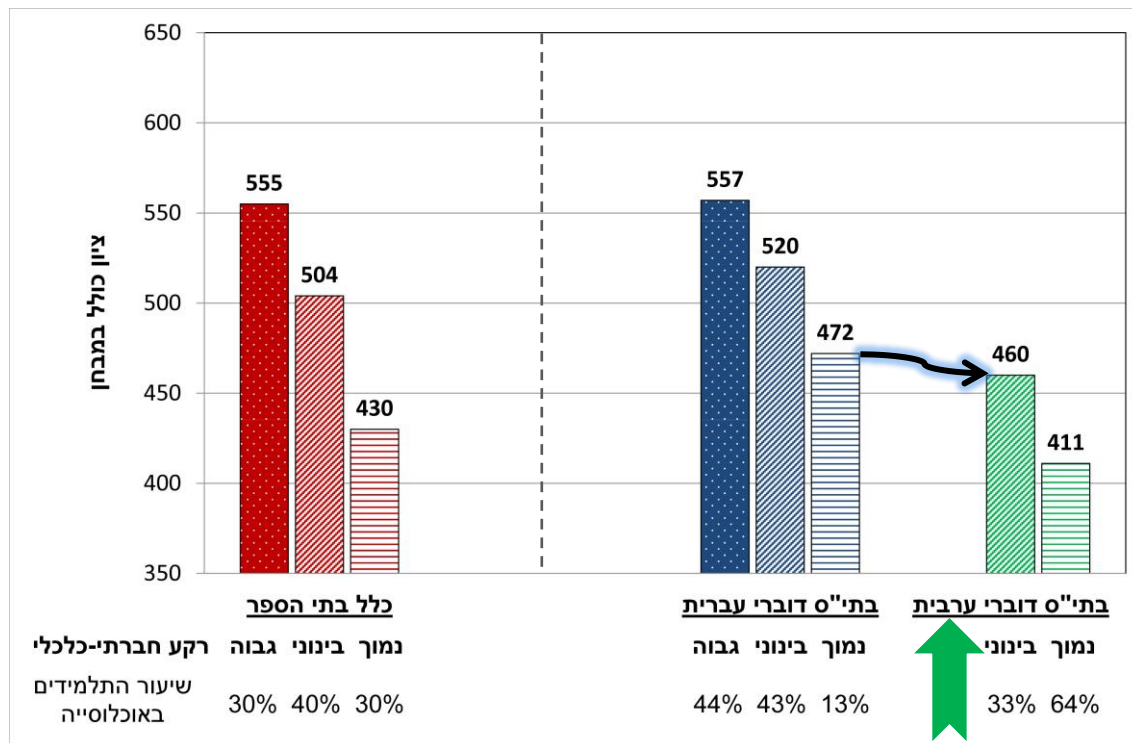
בינוני (בהשוואה לנמוך), בבתי"ס משני מגזרי השפה בנפרד

➤ הציון הממוצע של תלמידים מרח"כ נמוך בבתי"ס דוברי עברית גבוה במעט

בהשוואה לזה של תלמידים מרח"כ בינוני בבתי"ס דוברי ערבית

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

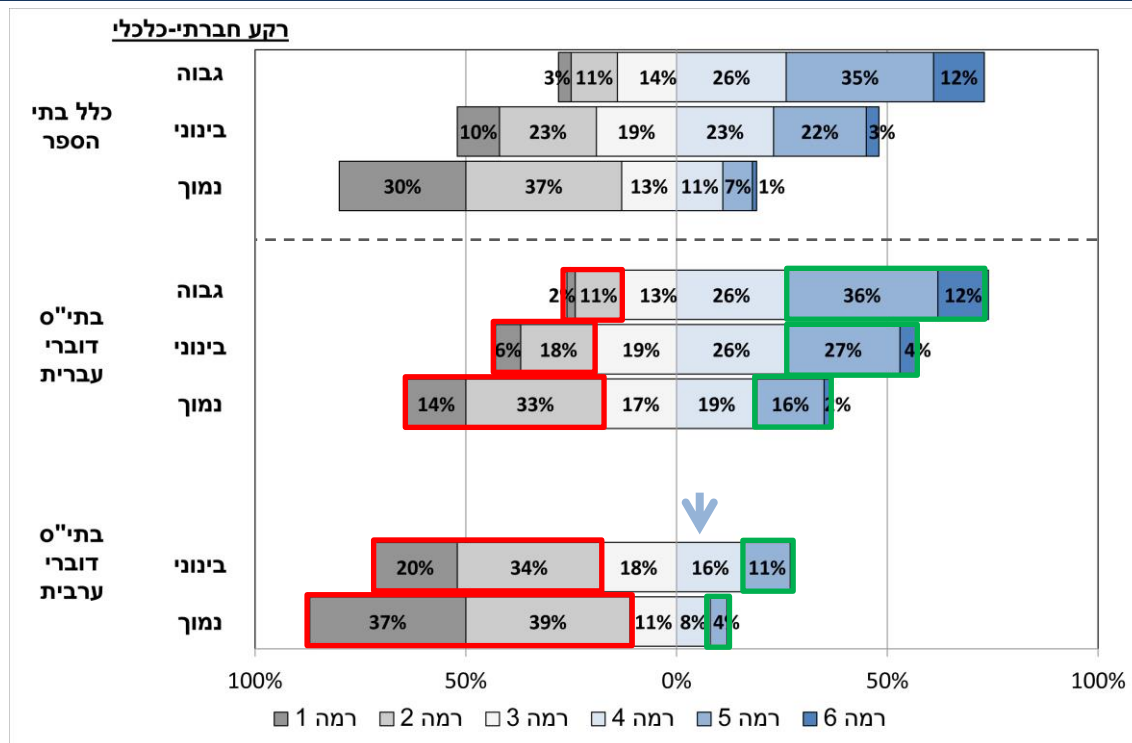
לפי: רקע חברתי-כלכלי (רח"כ)

- בכל דרגת רח"כ, פער של כ-60 נקודות לטובת תלמידים בבתי"ס דוברי עברית
- פער של כ-50 נקודות (חצי סטיית תקן) בציון הממוצע, לטובת תלמידים מרח"כ בינוני (בהשוואה לנמוך), בבתי"ס משני מגזרי השפה בנפרד
- הציון הממוצע של תלמידים מרח"כ נמוך בבתי"ס דוברי עברית גבוה במעט בהשוואה לזה של תלמידים מרח"כ בינוני בבתי"ס דוברי ערבית

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

לפי: רקע חברתי-כלכלי (רח"כ)

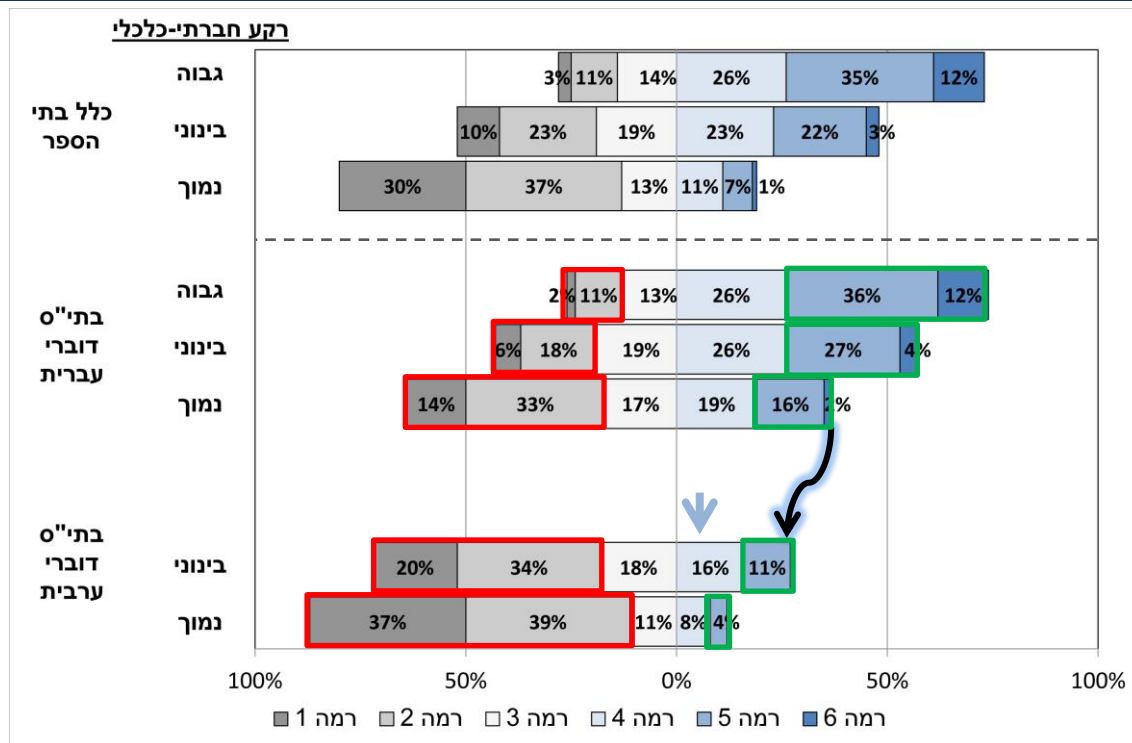
בבתי"ס משני מגזרי השפה, ככל שרח"כ מבוסס יותר, כך שיעור התלמידים ב-2

רמות הבקיאות הגבוהות גדול יותר, ושיעורם ב-2 רמות הבקיאות הנמוכות קטן

יותר

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

לפי: רקע חברתי-כלכלי (רח"כ)

➤ בבתי"ס משני מגזרי השפה, ככל שרח"כ מבוסס יותר, כך שיעור התלמידים ב-2

רמות הבקיאות **הגבוהות** גדול יותר, ושיעורם ב-2 רמות הבקיאות **הנמוכות** קטן יותר

➤ התפלגות ברמות בקיאות בקרב תלמידים מרח"כ נמוך בבתי"ס דוברי עברית דומה
לזו של תלמידים מרח"כ בינוני בבתי"ס דוברי ערבית (ואף מוטה לרמות הגבוהות)

היקף לימודים בגאוגרפיה

הגדרות

הערות	כיתה			היקף לימודים בגאוגרפיה
	ט'	ח'	ז'	
על פי ההנחיות (6 ש"ש במהלך כיתות ז'-ט')	😊	😊	😊	מלא
לפחות כיתה אחת (במידה וכיתה ט') ועד שתי כיתות	😊			חלקי
	😊		😊	
	😊	😊		
		😊	😊	
עד כיתה אחת (שאיננה כיתה ט')			😊	חסר
		😊		

הצלבת מידע ממקורות הבאים:

✓ תלמיד: דיווח אישי (שאלון)

✓ ביה"ס: דיווח על כל תלמידי המדגם

היקף לימודים בגאוגרפיה התפלגות לפי מגזר שפה

מה היקף לימודי הגאוגרפיה בקבוצות אוכלוסייה שונות?

היקף לימודים בגאוגרפיה	תלמידים בבתי"ס דוברי עברית (n=2,275)	תלמידים בבתי"ס דוברי ערבית (n=1,189)
מלא	35%	76%
חלקי	40%	18%
חסר	25%	6%

- רק 35% מהתלמידים בבתי"ס דוברי עברית, ושיעור למעלה מכפול (76%) בבתי"ס דוברי ערבית לומדים בהיקף מלא.
- כרבע מהתלמידים בבתי"ס דוברי עברית, ושיעור קטן פי 4 (6%) בבתי"ס דוברי ערבית לומדים בהיקף **חסר**.

היקף לימודים בגאוגרפיה התפלגות לפי מגזר שפה

מה היקף לימודי הגאוגרפיה בקבוצות אוכלוסייה שונות?

היקף לימודים בגאוגרפיה	תלמידים בבתי"ס דוברי עברית (n=2,275)	תלמידים בבתי"ס דוברי ערבית (n=1,189)
מלא	35%	76%
חלקי	40%	18%
חסר	25%	6%

➤ על אף ההבדלים בשיעורי התלמידים לפי היקף לימודי הגאוגרפיה בבתי"ס ממגזרי השפה השונים, הרי שקיימים פערים משמעותיים בהישגי תלמידים (פער של 101 נקודות בציון ממוצע), לטובת אלו מבתי"ס דוברי עברית.

היקף לימודים בגאוגרפיה התפלגות לפי מגזר שפה ורח"כ

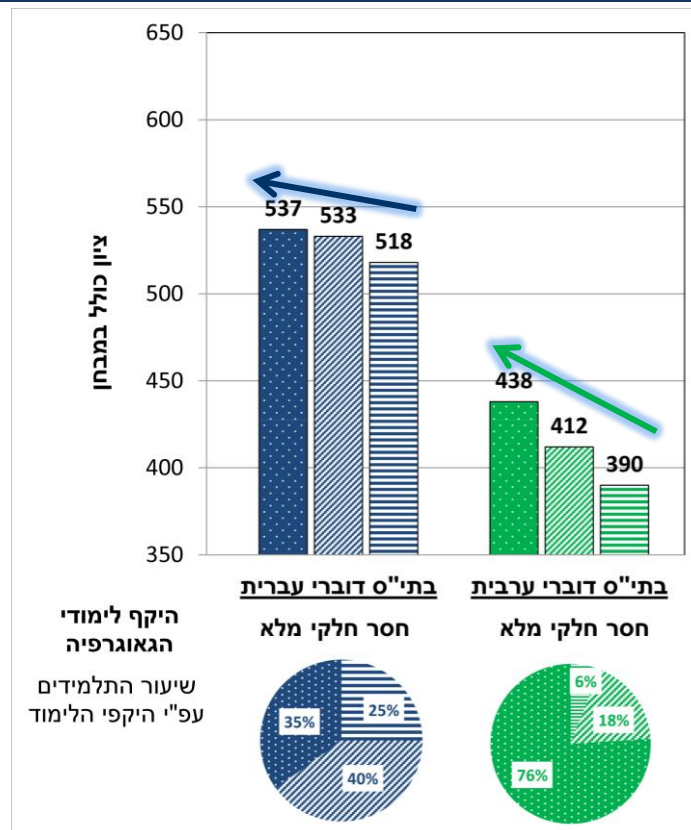
מה היקף לימודי הגאוגרפיה בקבוצות אוכלוסייה שונות?

תלמידים בבתי"ס דוברי עברית (n=1,189)			תלמידים בבתי"ס דוברי עברית (n=2,275)				היקף לימודים בגאוגרפיה
רקע חברתי-כלכלי		סה"כ	רקע חברתי-כלכלי			סה"כ	
בינוני	נמוך		גבוה	בינוני	נמוך		
74%	78%	76%	24%	46%	44%	35%	מלא
19%	16%	18%	46%	33%	37%	40%	חלקי
6%	6%	6%	30%	21%	19%	25%	חסר

➤ בבתי"ס דוברי עברית בלבד, נמצאו הבדלים בהיקפי הלימוד בגאוגרפיה בין תלמידים מקבוצות שונות של רח"כ, כאשר ההתפלגות בקרב תלמידים מרח"כ גבוה שונה מזו בקרב תלמידים מרח"כ בינוני ונמוך.

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

לפי: מגזר שפה והיקף לימודי גאוגרפיה

➤ בבתי"ס בכל אחד ממגזרי השפה בנפרד, ככל שהיקף הלימודים בגאוגרפיה רחב יותר כך הציון הממוצע גבוה יותר.

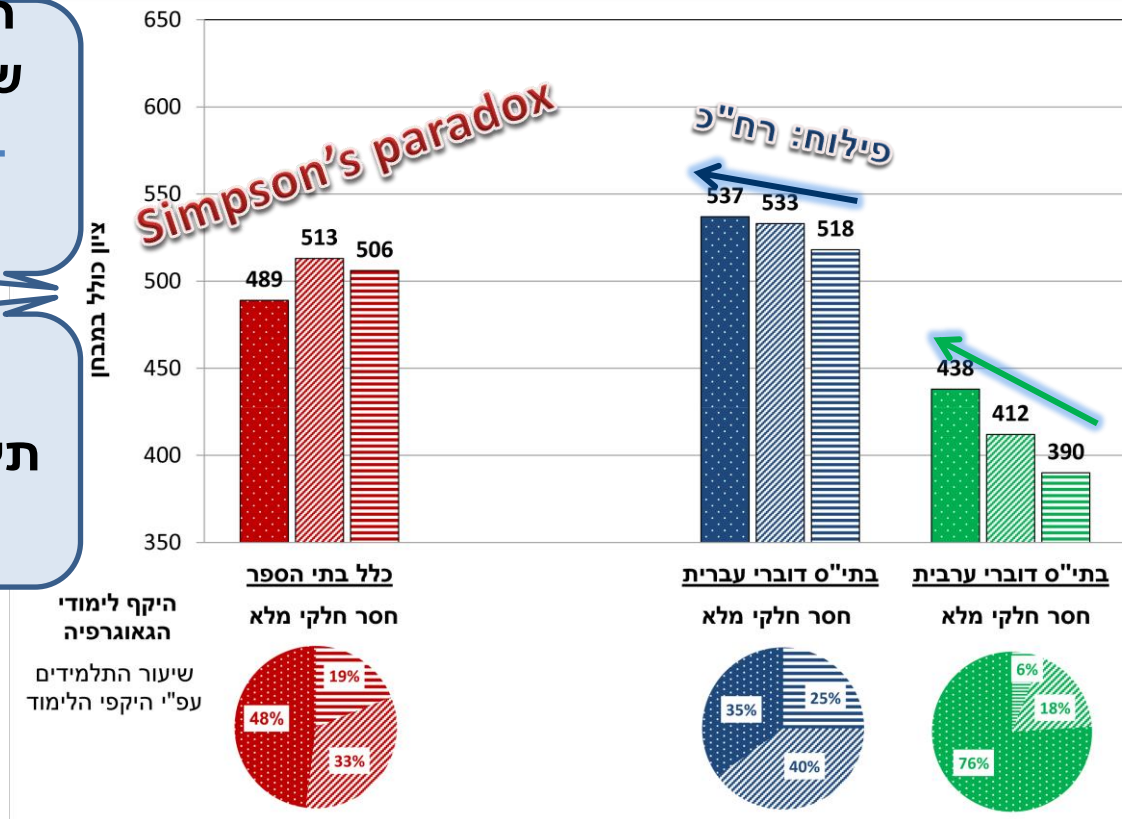
➤ בבתי"ס דוברי ערבית, ללימודים בהיקף מלא תרומה משמעותית להישגי התלמידים (הפער בציון הממוצע בין הלומדים בהיקף מלא לחסר הוא כ-50 נקודות).

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

לפי: מגזר שפה והיקף לימודי גאוגרפיה

התפלגות שונה של היקפי לימוד בבתי"ס דוברי עברית לעומת דוברי ערבית

משמעותיים בהישגים בין תלמידים בבתי"ס דוברי עברית לעומת דוברי ערבית

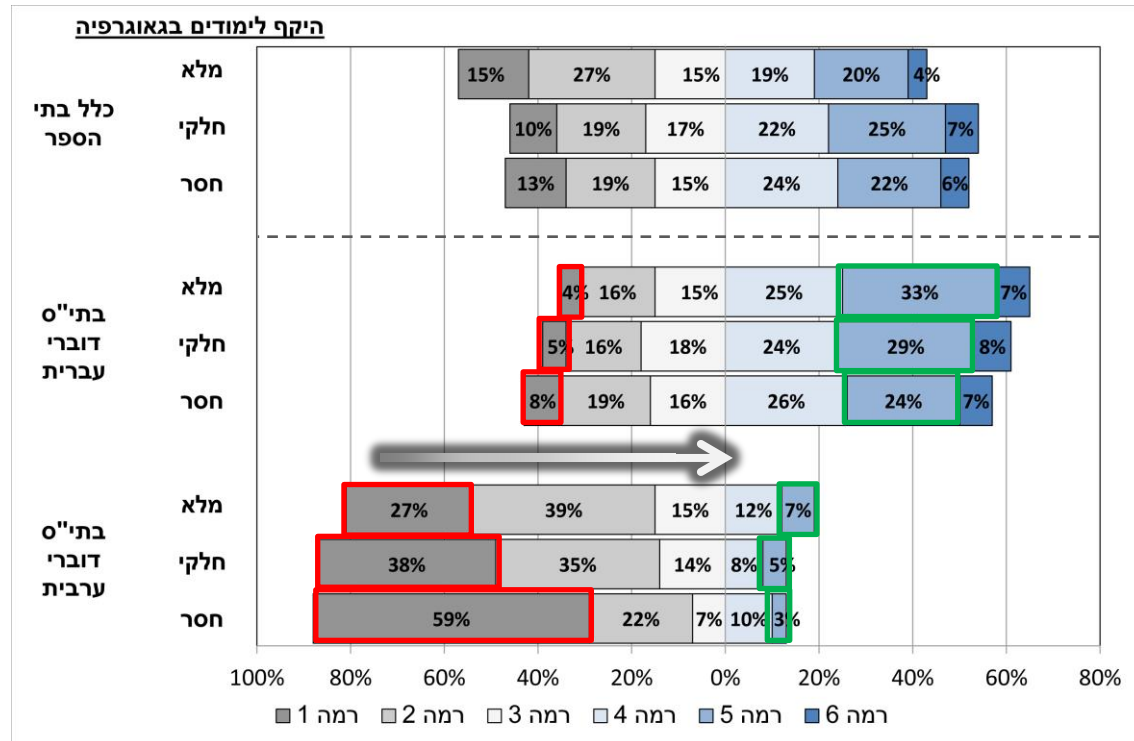

➤ בבתי"ס בכל אחד ממגזרי השפה בנפרד, ככל שהיקף הלימודים בגאוגרפיה רחב יותר כך הציון הממוצע גבוה יותר.

➤ בבתי"ס דוברי ערבית, ללימודים בהיקף מלא תרומה משמעותית להישגי התלמידים (הפער בציון הממוצע בין הלומדים בהיקף מלא לחסר הוא כ-50 נקודות).

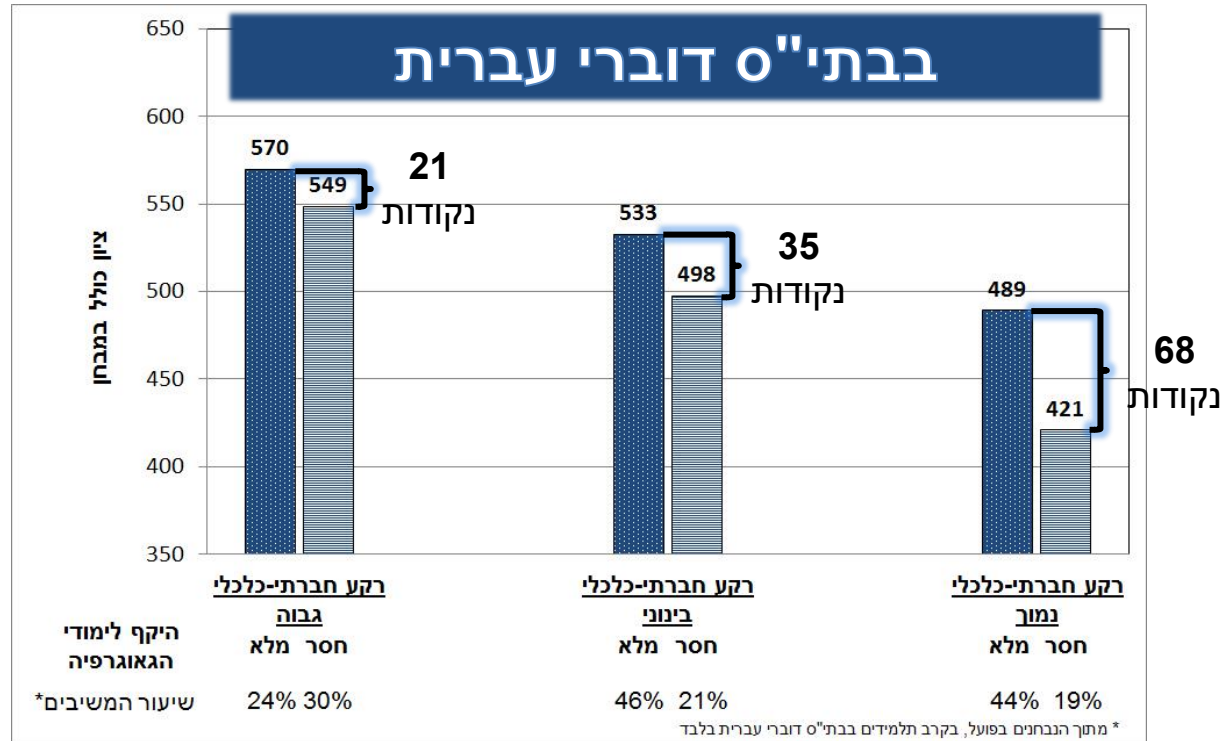
תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

לפי: מגזר שפה והיקף לימודי גאוגרפיה

ככל שהיקף הלימודים בגאוגרפיה רחב יותר, שיעור התלמידים המצויים בעיקר ברמת הבקיאות **שמתחת לסף** קטן יותר, ואילו שיעור התלמידים בעיקר ברמות הבקיאות **הגבוהה** גדול יותר.

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי לפי: רח"כ והיקף לימודי גאוגרפיה

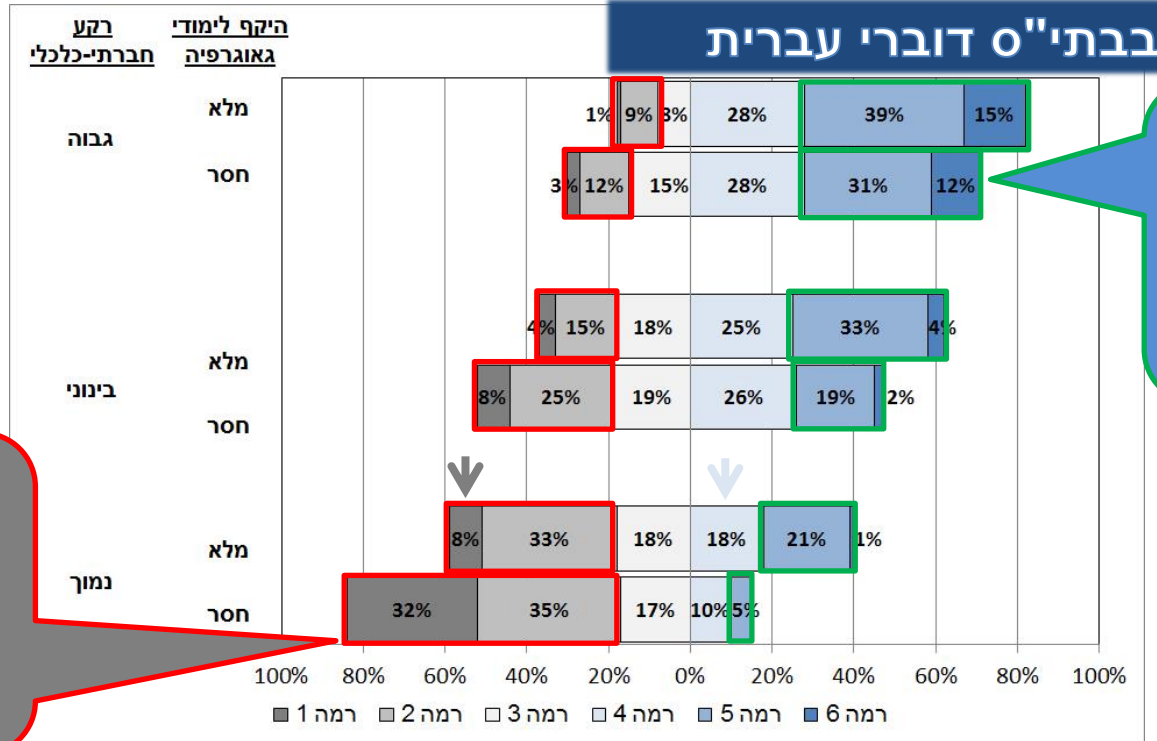

- בכל אחת מקבוצות הרח"כ בנפרד, הציון הממוצע של הלומדים בגאוגרפיה בהיקף מלא גבוה מזה של הלומדים בהיקף חסר.
- הפערים בציון הממוצע בין הלומדים בהיקף מלא ללומדים בהיקף חסר גדולים יותר ככל שרח"כ נמוך יותר – תרומת היקף הלימודים משמעותית ברח"כ נמוך!

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

לפי: רח"כ והיקף לימודי גאוגרפיה

כמעט מחצית
התלמידים מרח"כ
גבוה שלמדו
בהיקף חסר מצויים
ברמת בקיאות
גבוהה ומעלה!

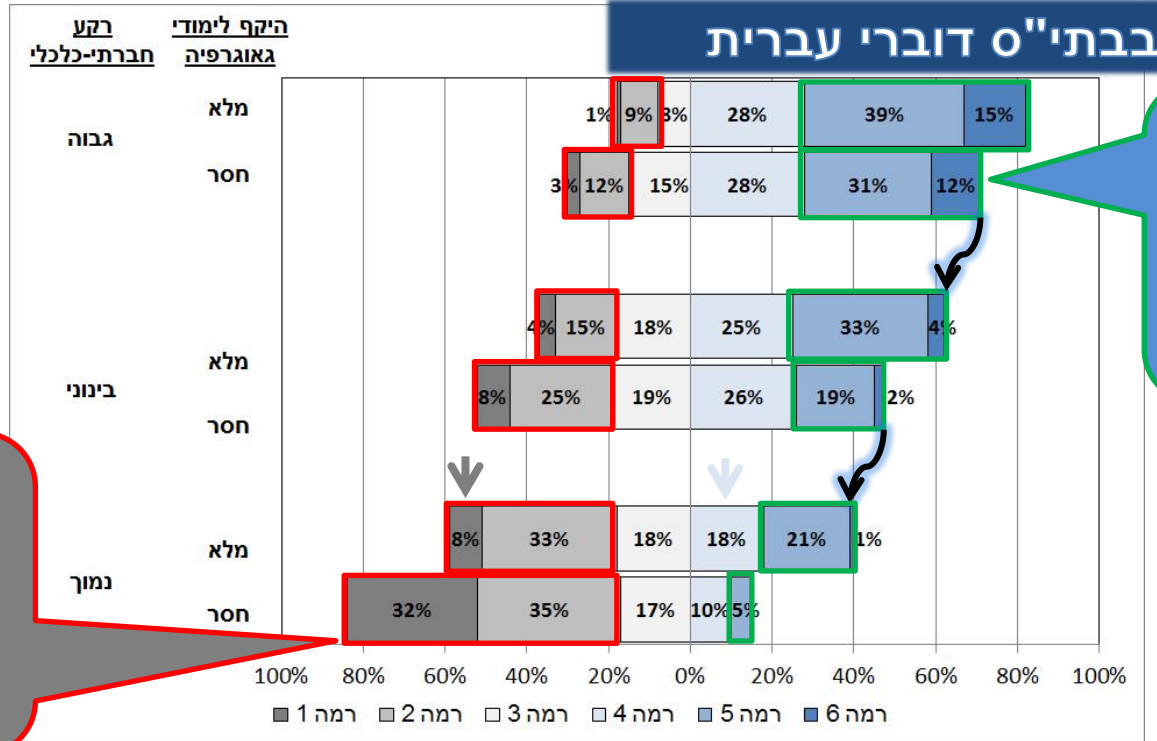
כשני שלישים
מהתלמידים מרח"כ
נמוך שלמדו בהיקף
חסר מצויים ברמת
בקיאות נמוכה
ומטה!

➤ בכל אחד מקבוצות הרח"כ, ככל שהיקף הלימודים רחב יותר כך ישנו היסט לכיוון רמות הבקיאות הגבוהות (פחות תלמידים ב-2 רמות הבקיאות הנמוכות, ויותר תלמידים ב-2 רמות הבקיאות הגבוהות)

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

לפי: רח"כ והיקף לימודי גאוגרפיה

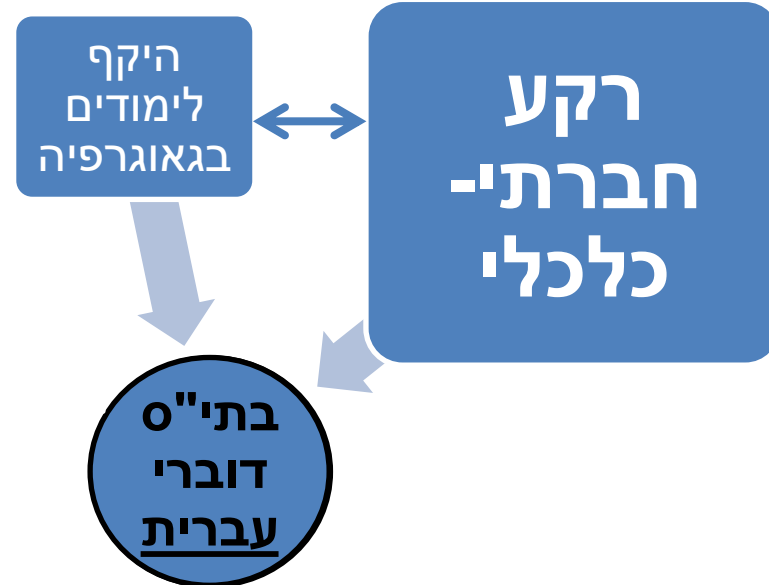
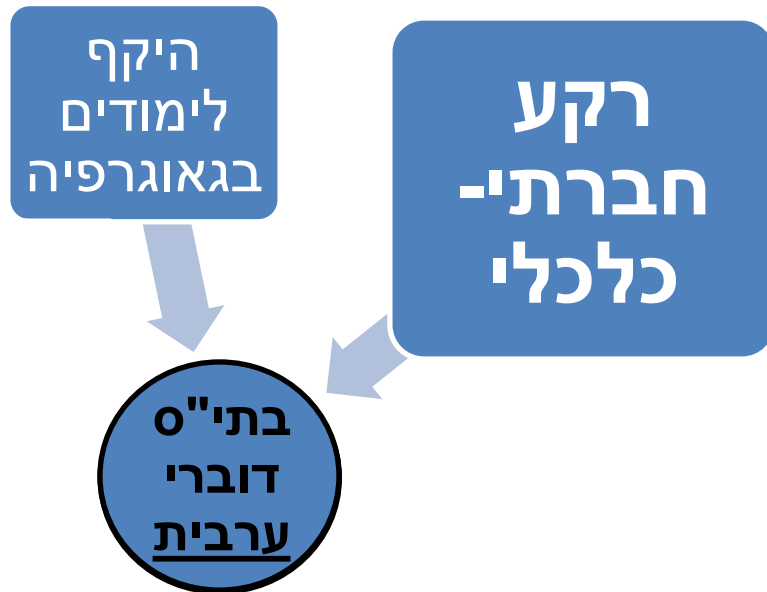
כמעט מחצית
התלמידים מרח"כ
גבוה שלמדו
בהיקף חסר מצויים
ברמת בקיאות
גבוהה ומעלה!

כשני שלישים
מהתלמידים מרח"כ
נמוך שלמדו בהיקף
חסר מצויים ברמת
בקיאות נמוכה
ומטה!

- בכל אחד מקבוצות הרח"כ, ככל שהיקף הלימודים רחב יותר כך ישנו היסט לכיוון רמות הבקיאות הגבוהות (פחות תלמידים ב-2 רמות הבקיאות הנמוכות, ויותר תלמידים ב-2 רמות הבקיאות הגבוהות)
- התפלגות ברמות בקיאות בקרב לומדים בהיקף חסר מרח"כ נתון דומה ואף מוטה לרמות הגבוהות יותר בהשוואה לזו בקרב לומדים בהיקף מלא מרח"כ נמוך יותר

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

סיכום

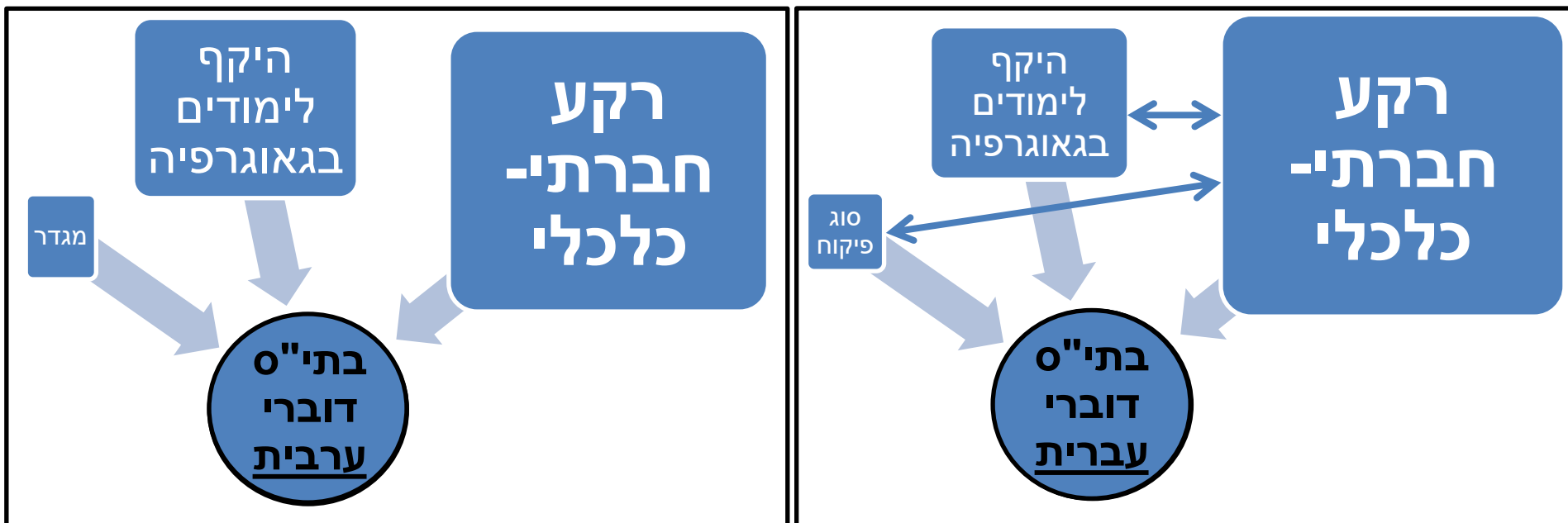

- למשתנים הבאים השפעה על הציונים: מגזר שפה << רח"כ > היקף לימודים
- לרח"כ השפעה משמעותית על הישגי התלמידים בשני מגזרי השפה
- להיקף הלימודים השפעה על הישגי תלמידים

בכל הפילוחים הישגי אלו שלמדו ב**היקף מלא** היו גבוהים מהישגי אלו שלמדו ב**היקף חסר**, בעיקר בבתי"ס דוברי ערבית, ובקרב תלמידים מרח"כ נמוך. עם זאת, יש בתרומת היקף הלימודים כדי לצמצם אך לא לסגור לגמרי את הפערים שמקורם בהשתייכות לקבוצות רח"כ שונות או למגזרי שפה שונים.

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

סיכום

- למשתנים הבאים השפעה על הציונים: מגזר שפה << רח"כ > היקף לימודים
- לרח"כ השפעה משמעותית על הישגי התלמידים בשני מגזרי השפה
- להיקף הלימודים השפעה על הישגי תלמידים
- הבדלים קטנים בציונים בין קבוצות המגדר בבתי"ס דוברי ערבית בלבד
- גם לסוג הפיקוח השפעה קטנה על הישגי התלמידים

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי גאוגרפיה לעומת ממצאי מחקר אחרים

- ממצאי המשוב הארצי בגאוגרפיה משקפים תמונה כללית אופיינית של מערכת החינוך בישראל.
- כיווניות וגודל הפערים שנמצאו במחקר זה בין קבוצות האוכלוסייה על פי פילוחים שונים (מגזר שפה, רקע חברתי-כלכלי, מגדר, סוג פיקוח) מאוד דומים לאלו שנמצאו במחקרים קודמים: בעיקר מחקר PISA 2012 (מתמטיקה, קריאה ומדעים), במידה פחותה TIMSS 2011 (מתמטיקה ומדעים), ומיצ"ב (מדעים, מתמטיקה, שפת-אם ואנגלית).
- מדגיש כי המבחן שילב בין ידע תוכני בתחום הדעת ובין מיומנויות.

תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי

חידושי המשוב הארצי

- לראשונה, נבחן הקשר בין משתני הרקע (מגזר שפה, רקע חברתי-כלכלי, מגדר, סוג פיקוח) להישגים במקצוע שאיננו נמנה על המקצועות הנבדקים במיצ"ב!
- המשוב אפשר מיפוי וניטור של היקף לימודי המקצוע בחטה"ב.
- לראשונה, נבדק הקשר בין היקף לימודי הגאוגרפיה ובין ההישגים (קשר זה טרם נבדק במקצועות אחרים ← לא מן הנמנע שהקשר יתקיים גם בהם).

תוצרי למידה בתחום הלא-הקוגניטיבי

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

ערכים סביבתיים

ערכים סביבתיים מהווים מרכיב חשוב בתוצרים לא-קוגניטיביים אליהם מכוונת תכנית הלימודים בגאוגרפיה לחטיבות הביניים.

עמדות כלפי הסביבה

- ✓ חשיבות המיחוסת לתכנון סביבתי וחקיקה סביבתית
- ✓ ביקורתיות כלפי החשיבות המיחוסת לשמירה על הסביבה

"התנהגות סביבתית"

- ✓ הרגלי חסכון במשאבים סביבתיים (מים, חשמל...)
- ✓ מעורבות אזרחית בהקשרים סביבתיים

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

ערכים סביבתיים

מדדים והיגדים לדוגמא	
עמדות כלפי הסביבה	מדד: חשיבות התכנון הסביבתי והחקיקה הסביבתית
	יש לחייב קבלנים להציב בכל בניין חדש דודי שמש , גם אם הדבר כרוך בעלויות נוספ
	לפני שסוללים כבישים ובונים בתים , יש לבצע תכנון אקולוגי של הסביבה
	כדאי לחוקק חוק שיחייב את כל האזרחים להפריד בין סוגי פסולת
"התנהגות סביבתית"	מדד: ביקורתיות כלפי החשיבות המיוחסת לשמירה על הסביבה
	יש דרכים רבות להפיק מים , ולכן הקריאה לחסוך במים מיותרת
	איין הצדקה להשקיע בתחנות כוח המבוססות על אנרגיה נקייה
	מדד: הרגלי חיסכון במשאבים סביבתיים
	אכבה את האור לאחר השימוש גם אם לא יזכירו לי לעשות כך
	אני נוהג לסגור את ברז המים בזמן שאני מצחצח שיניים
	אני נוהג לכבות את האור בכל פעם שאני יוצא מהחדר
	מדד: מעורבות אזרחית בהקשר סביבתי
	אני מעודד אחרים (בני משפחה וחברים) לזרוק עיתונים ו פסולת נייר למקלים המיועד לנייר בלבד
	אני מסביר לאחרים (למשל, בני משפחה וחברים) את החשיבות בחיסכון בחשמל
אם אני רואה אחרים (חברים ובני משפחה) הצורכים מים באופן בזבזני, אני מעיר להם	

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

ערכים סביבתיים, לפי: מגזר שפה

תלמידים בבתי-ספר			נאט לווט	מדדים מסכמים	
דוברי ערבית (n=176)	דוברי עברית (n=441)	כלל בתי-הספר (n=617)			
72%	71%	71%	↑	חשיבות התכנון הסביבתי והחקיקה הסביבתית	עמדות כלפי הסביבה
32%	11%	17%	↓	ביקורתיות כלפי החשיבות המיוחדת לשמירה על הסביבה	
79%	82%	81%	↑	הרגלי חיסכון במשאבים סביבתיים	"התנהגות סביבתית"
77%	47%	56%	↑	מעורבות אזרחית בהקשר סביבתי	

➤ מרבית התלמידים הציגו עמדות חיוביות כלפי הסביבה ודיווחו על "התנהגות סביבתית".

➤ שיעור גבוה יותר של תלמידים בבתי"ס דוברי ערבית גילו עמדות ביקורתיות או מתנגדות כלפי החשיבות הרבה המיוחדת לשמירה על הסביבה, וגם דיווחו על עצמם כמי שמגלים מעורבות אזרחית בהקשר סביבתי.

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

ערכים סביבתיים - סיכום

משתנה רקע	ערכים סביבתיים
מגזר שפה	דוברי ערבית: ↑ ביקורתיות ↑ מעורבות אזרחית
מגדר	בקרב <u>דוברי ערבית</u> : בנות מציגות עמדות חיוביות יותר כלפי הסביבה
רקע חברתי כלכלי	גבוה < נמוך ↓ ביקורתיות ↑ הרגלים סביבתיים
היקף לימודים	מלא < חסר ↑ חשיבות לתכנון סביבתי
רמת בקיאות בגאוגרפיה	גבוהה < נמוכה ↓ ביקורתיות ↑ חשיבות לתכנון סביבתי

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי תחושת מסוגלות עצמית (גרפים/מפות)

תחושת מסוגלות עצמית נוגעת לאמונה של
התלמיד ביכולתו להצליח לבצע פעולות שונות
שיש להן זיקה לגאוגרפיה, כגון התמצאות ושימוש
במפה או היכולת להבין גרפים.

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

תחושת מסוגלות עצמית, לפי מגזר שפה

תלמידים בבתי-ספר			מדד/היגדים
דוברי ערבית (n=1,064)	דוברי עברית (n=2,220)	כלל בתי-הספר (n=3,284)	
62%	51%	54%	מדד: תחושת מסוגלות עצמית (גרפים/מפות)
62%	57%	59%	אני מבין גרפים המוצגים בעיתונים או בספרים
71%	51%	57%	אני יכול למצוא במפה המתאימה את המיקום של כל יישוב או אתר
54%	45%	48%	אני יכול לתכנן בעצמי, בעזרת מפה, כיצד להגיע למקום חדש (ברגל, באופניים, או בכלי רכב)

- כמחצית התלמידים דיווחו על תחושת מסוגלות עצמית.
- תלמידים בבתי ספר דוברי ערבית דיווחו על תחושת מסוגלות עצמית בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה לתלמידים בבתי ספר דוברי עברית.

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

תחושת מסוגלות עצמית - סיכום

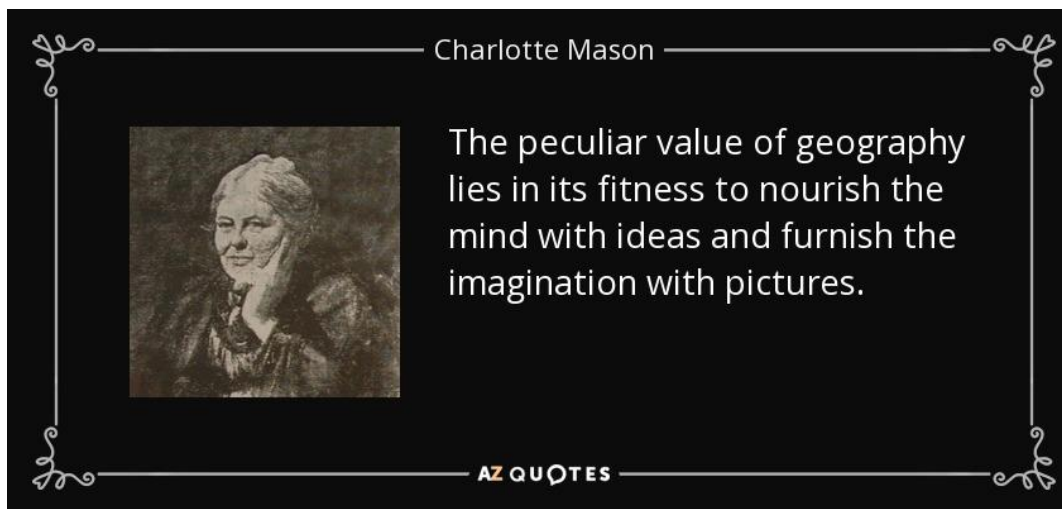
משתנה רקע	ערכים סביבתיים	תחושת מסוגלות עצמית (גרפים/מפות)
מגזר שפה	דוברי ערבית: ↑ ביקורתיות ↑ מעורבות אזרחית	דוברי ערבית < דוברי עברית
מגדר	בקרב דוברי ערבית: בנות מציגות עמדות חיוביות יותר כלפי הסביבה	<u>דוברי ערבית:</u> בנים < בנות
רקע חברתי כלכלי	גבוה < נמוך ↓ ביקורתיות ↑ הרגלים סביבתיים	גבוה < נמוך (בעיקר בהיקף לימודים חסר)
היקף לימודים	מלא < חסר ↑ חשיבות לתכנון סביבתי	מלא < חסר (בעיקר ברח"כ נמוך)
רמת בקיאות בגאוגרפיה	גבוהה < נמוכה ↓ ביקורתיות ↑ חשיבות לתכנון סביבתי	גבוהה << נמוכה

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי תפיסת הערך של לימודי הגאוגרפיה

תרומת לימודי הגאוגרפיה לחיי התלמידים.

נבחן בקרב תלמידים שלמדו גאוגרפיה בהיקף **מלא** בלבד.

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

תפיסת הערך של לימודי הגאוגרפיה

תלמידים בבתי-ספר			מדד/היגדים
דוברי ערבית (n=655)	דוברי עברית (n=797)	כלל בתי-הספר (n=1,452)	
71%	47%	58%	מדד: תרומת לימודי הגאוגרפיה לחיי התלמידים
77%	65%	71%	לימודי הגאוגרפיה מסייעים לי להכיר את ישראל
70%	49%	59%	לימודי הגאוגרפיה עוזרים לי להבין אירועים הנזכרים בחדשות
74%	49%	61%	לימודי הגאוגרפיה מסייעים לי להבין גרפים המוצגים בעיתונים ובספרים
69%	41%	54%	אני נהנה ללמוד גאוגרפיה בבית הספר
74%	40%	55%	לרוב הנושאים הנלמדים בגאוגרפיה יש קשר הדוק לחיי היום-יום
62%	36%	48%	אני משתמש בידע הנלמד בגאוגרפיה גם במקצועות לימוד אחרים

➤ למעלה ממחצית התלמידים הלומדים בהיקף מלא תופסים את לימודי הגאוגרפיה כתורמים לחייהם (בפער ניכר בבתי-ספר דוברי ערבית)

➤ למה תורמים: בעיקר הכרת הארץ, ופחות שימוש בידע גאוגרפי למקצועות אחרים.

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

תפיסת הערך של לימודי הג"ג - סיכום

משתנה רקע	ערכים סביבתיים	תחושת מסוגלות עצמית (גרפים/מפות)	תפיסת הערך של לימודי הגאוגרפיה
מגזר שפה	דוברי ערבית: ↑ ביקורתיות ↑ מעורבות אזרחית	דוברי ערבית < דוברי עברית	דוברי ערבית << דוברי עברית
מגדר	בקרב דוברי ערבית: בנות מציגות עמדות חיוביות יותר כלפי הסביבה	דוברי ערבית: בנים < בנות	דוברי ערבית: בנים < בנות דוברי ערבית: בנים > בנות
רקע חברתי כלכלי	גבוה < נמוך ↓ ביקורתיות ↑ הרגלים סביבתיים	גבוה < נמוך (בעיקר בהיקף לימודים חסר)	
היקף לימודים	מלא < חסר ↑ חשיבות לתכנון סביבתי	מלא < חסר (בעיקר ברח"כ נמוך)	
רמת בקיאות בגאוגרפיה	גבוהה < נמוכה ↓ ביקורתיות ↑ חשיבות לתכנון סביבתי	גבוהה << נמוכה	גבוהה < נמוכה

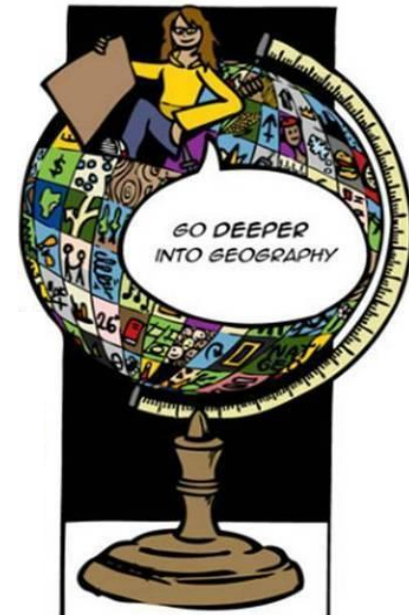
תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי כוונות להמשיך ללמוד לבגרות 5 יח"ל

מדד להערכת רמת המוטיבציה של התלמידים
ללמוד גאוגרפיה (גם בהמשך).

נבחן בקרב תלמידים שלמדו גאוגרפיה בהיקף **מלא** בלבד.

בכיתה י'

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

כוונות להמשיך ללמוד לבגרות 5 יח"ל

תלמידים בבתי-ספר			מדד
דוברי ערבית (n=655)	דוברי עברית (n=797)	כלל בתי-הספר (n=1,452)	
49%	16%	31%	כוונות ללמוד גאוגרפיה לבגרות בהיקף מוגבר

➤ כשליש מן התלמידים מדווחים על כוונה ללמוד גאוגרפיה לבגרות בהיקף מוגבר.

➤ שיעור המדווחים גבוה פי 3 בבתי"ס דוברי ערבית, לעומת זה בבתי"ס דוברי עברית.

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

כוונות להמשיך ללמוד לבגרות - סיכום

משתנה רקע	ערכים סביבתיים	תחושת מסוגלות עצמית (גרפים/מפות)	תפיסת הערך של לימודי הגאוגרפיה	כוונות להמשיך ללמוד לבגרות 5 יח"ל
מגזר שפה	דוברי ערבית: ↑ ביקורתיות ↑ מעורבות אזרחית	דוברי ערבית < דוברי עברית	דוברי ערבית << דוברי עברית	דוברי ערבית << דוברי עברית
מגדר	בקרב דוברי ערבית: בנות מציגות עמדות חיוביות יותר כלפי הסביבה	דוברי ערבית: בנים < בנות	דוברי ערבית: בנים < בנות דוברי ערבית: בנים > בנות	<u>בשני המגזרים</u> ופרט בקרב <u>דוברי</u> <u>עברית</u> : בנים < בנות
רקע חברתי כלכלי	גבוה < נמוך ↓ ביקורתיות ↑ הרגלים סביבתיים	גבוה < נמוך (בעיקר בהיקף לימודים חסר)		גבוה > נמוך (בעיקר בדוברי ערבית)
היקף לימודים	מלא < חסר ↑ חשיבות לתכנון סביבתי	מלא < חסר (בעיקר ברח"כ נמוך)		
רמת בקיאות בגאוגרפיה	גבוהה < נמוכה ↓ ביקורתיות ↑ חשיבות לתכנון סביבתי	גבוהה << נמוכה	גבוהה < נמוכה	גבוהה >> נמוכה (בעיקר בדוברי ערבית)

תוצרי למידה בתחום הלא-קוגניטיבי

סיכום

- המשוב הארצי אפשר לאפיין ברמה המערכתית את עמדות התלמידים כלפי המקצוע בהיבטים של ערכים סביבתיים (עמדות כלפי הסביבה והתנהגות סביבתית), תחושת מסוגלות עצמית בגאוגרפיה, תפיסת הערך של לימודי המקצוע, וכוונות להמשיך ללמוד לבגרות בהיקף 5 יח"ל בגאוגרפיה.
- תלמידים מקבוצות אוכלוסייה שונות, על פי משתני הרקע שנבדקו, הציגו עמדות חיוביות (במידה שונה) כלפי הסביבה ולימודי הג"ג.
- ככל שרמת בקיאות התלמידים גבוהה יותר כך שיעורי הדיווח עבור ההיבטים שנמדדו (מלבד כוונות להמשיך לימודים) גבוהים יותר.
- דווקא תלמידים מקבוצות אוכלוסייה להן הישגים נמוכים יותר בגאוגרפיה דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על כוונות להמשיך לימודים לקראת בגרות.

תוצאות: הקשרים פדגוגיים

□ ברמת הכיתה

- ✓ כישורי לומד אליהם מכוונים תהליכי הוראה-למידה בגאוגרפיה
- ✓ אפיון פרקטיקות ההערכה בגאוגרפיה
- ✓ אפיון תרבות הלמידה בשיעורי הגאוגרפיה

□ ברמת בית-הספר

- ✓ מדיניות ביה"ס בנוגע ללימודי הגאוגרפיה ותכנון בית-ספרי בתחום
- ✓ תהליכי למידה ודפוסי עבודה של צוות המורים לגאוגרפיה
- ✓ עמדות מנהלים ומורים כלפי לימודי הגאוגרפיה

□ ברמת מערכת החינוך

- ✓ פרופיל מקצועי של המורים ופיתוח מקצועי

רמת הכיתה

הקשר פדגוגי ברמת הכיתה

פרקטיקות הוראה-למידה לטיפול כישורים

תלמידים בבתי-ספר			מדדים מסכמים
דוברי ערבית	דוברי עברית	כלל בתי"ס	
66%	59%	62%	טיפול שימוש בכלים ייעודיים בתחום הגאוגרפיה
61%	37%	48%	טיפול שימוש במקורות מידע כלליים
67%	47%	56%	טיפול כישורי חשיבה מסדר גבוה
58%	50%	54%	קישור גאוגרפיה לחיי היום יום ולתחומי דעת נוספים

➤ כמחצית התלמידים ואף למעלה מכך, בבתי-ספר בשני מגזרי השפה (ובשיעור מעט גבוה יותר בבתי ספר דוברי ערבית), דיווחו על קיומן של פרקטיקות הוראה למידה המכוונות לטיפול כישורים הנמנים על אלה הרצויים לבוגר מערכת החינוך באופן כללי ובלימודי גאוגרפיה בפרט.

➤ לצד אלו, כשני שלישים מן התלמידים (ואף למעלה מכך בבתי-ספר דוברי ערבית), דיווחו על פרקטיקות המכוונות לטיפול כישורי חשיבה מסדר נמוך, ובכלל זה למידה פאסיבית מתוך הקשבה לדברי המורה, הכתבה על ידי המורה וכדומה.

הקשר פדגוגי ברמת הכיתה

פרקטיקות הוראה-למידה לטיפול כישורים

תלמידים בבתי-ספר			היגדים במדד: טיפוח חשיבה מסדר גבוה
דוברי ערבית	דוברי עברית	כלל בתי"ס	
72%	61%	66%	כשאנו משיבים תשובה שגויה, המורה מעודדת אותנו להתייחס לטעויות שלנו כחלק מתהליך הלמידה
76%	59%	67%	המורה מקציבה לנו זמן לחשיבה עצמית לפני שאנו עונים על שאלותיה
63%	33%	47%	במהלך משימה או עבודה, או בסיומן, המורה מבקשת שנסביר כיצד התמודדנו עם קשיים שנתקלנו בהם
57%	31%	43%	המורה מעודדת אותנו להטיל ספק בעובדות ו/או בדעות (למשל מתן פרשנות שונה לנתונים, או בהשוואה עם נתונים סותרים או דעות מנוגדות)

➤ פרקטיקות המכוונות לטיפול ספקנות וחשיבה רפלקטיבית, וטיפול ראיית המורכבות של תופעות גאוגרפיות - נפוצות פחות.

➤ גם פרקטיקות העושות שימוש בטכנולוגיות לצרכי למידה, כגון: שימוש בכלים גאוגרפיים טכנולוגיים או שימוש במחשב לשם ארגון מידע בגרפים וטבלאות, נפוצות פחות.

רמת בית הספר

הקשר פדגוגי ברמת בית-הספר עמדות כלפי לימודי הגאוגרפיה

מנהלים בבתי-ספר			מדדים מסכמים
דוברי ערבית	דוברי עברית	כלל בתי"ס	
88%	74%	78%	תרומתם של לימודי הגאוגרפיה
12%	10%	11%	ביקורתיות כלפי לימודי הגאוגרפיה

קידום הזיקה בין אדם לסביבתו,
תרומה לידיעת הארץ וחיזוק הזיקה
לארץ ישראל, תרומה לפיתוח
כישורי חשיבה מסדר גבוה, קידום
חינוך לסובלנות ואכפתיות כלפי
האחר והשונה.

את מרבית התכנים ניתן ללמוד
מחוץ לבית הספר, לימודי
הגאוגרפיה מעמיסים על התלמיד,
אינם מהווים בסיס ללימודים
גבוהים, וניתן לוותר עליהם כי אין
חובת היבחנות בבחינת בגרות

➤ רובם המכריע של המנהלים הביעו עמדות חיוביות כלפי הערך של לימוד בגאוגרפיה ותרומתם לתלמיד.

➤ רק מיעוטם הביעו עמדות ביקורתיות כלפי לימודי הגאוגרפיה.

➤ ככל שרח"כ בית-ספרי גבוה יותר, וביתר שאת בבתי"ס בהם המקצוע לא נלמד, כך עמדות המנהלים פחות חיוביות ויותר ביקורתיות כלפי לימודי הגאוגרפיה.

הקשר פדגוגי ברמת בית-הספר עמדות כלפי לימודי הגאוגרפיה

מנהלים בבתי-ספר			האם מקצוע הגאוגרפיה צריך להיכלל ברשימת מקצועות החובה לבחינות הבגרות?
דוברי ערבית	דוברי עברית	כלל בתיה"ס	
73%	35%	46%	שיעור המסכימים

➤ כמחצית המנהלים הסכימו כי מקצוע הגאוגרפיה צריך להיכלל ברשימת מקצועות החובה לבגרות, בשיעורים כפולים בקרב מנהלי בתי"ס דוברי ערבית, ואלו שבבית ספרם המקצוע נלמד בהיקף מלא (לעומת היקף חסר).

הקשר פדגוגי ברמת בית-הספר עמדות כלפי לימודי הגאוגרפיה

➤ כשליש מן המנהלים שבבית ספרם המקצוע נלמד (בהיקף כלשהו) ציינו את המחסור במורים מקצועיים כגורם הפוגע באיכות הוראת המקצוע בבית הספר.

רקע חברתי-כלכלי (בית-ספרי)			שיעור המנהלים שציינו את המחסור במורים מקצועיים כגורם הפוגע באיכות הוראת המקצוע
נמוך	בינוני	גבוה	
18%	36%	42%	בתי-ספר דוברי עברית
34%	50%	---	בתי-ספר דוברי ערבית

➤ שיעורי הדיווח גבוהים יותר בקרב מנהלים בבתי"ס דוברי ערבית, ככל שרח"כ בית-ספרי גבוה יותר, וכן בבתי-ספר בהם המקצוע נלמד בהיקף חלקי.

הקשר פדגוגי ברמת בית-הספר

עמדות כלפי לימודי הגאוגרפיה

מורים לגאוגרפיה בבתי-ספר			היגדים בנושא דימוי המקצוע כגורם המקשה על ההוראה ואף פוגע באיכות ההוראה בכיתה
כלל בתי"ס	דוברי עברית	דוברי ערבית	
55%	51%	62%	דימוי נמוך למדי של מקצוע הגאוגרפיה בקרב התלמידים
41%	35%	52%	דימוי נמוך למדי של מקצוע הגאוגרפיה בקרב צוות המורים
35%	28%	49%	תכנית לימודים בגאוגרפיה שאינה מעוררת עניין בקרב התלמידים

➤ חלק משמעותי מבין המורים ציינו בין הגורמים המקשים על הוראת המקצוע את הדימוי הנמוך של המקצוע בעיני התלמידים (55%) או צוות המורים (41%), ואת תוכנית הלימודים שאיננה מעוררת עניין בקרב התלמידים (35%).

רמת המערכת

הקשר פדגוגי ברמת מערכת החינוך

פרופיל מקצועי והכשרה מקצועית

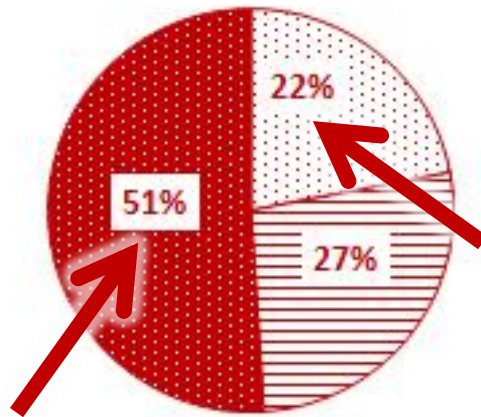

➤ עפ"י דיווחיהם, הרוב המוחלט (98%) של המורים המלמדים גאוגרפיה בחטה"ב הם בעלי השכלה אקדמית של תואר ראשון לפחות.

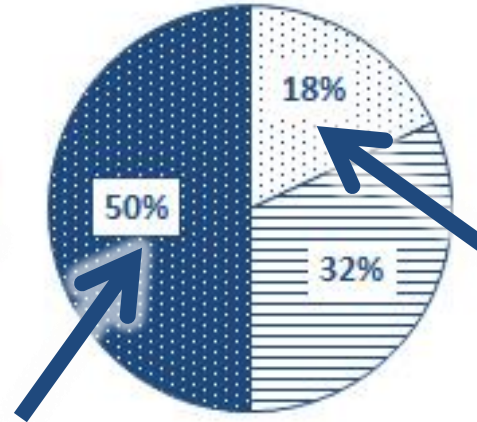
קטגוריות	השכלה אקדמית – תואר אקדמי בג"ג או בתחום קרוב*	הכשרה להוראה – תעודת הוראה בג"ג או בתחום קרוב*
בעלי השכלה אקדמית בג"ג והכשרה להוראתה	😊	😊
בעלי השכלה אקדמית בג"ג וללא הכשרה להוראתה	😊	😞
ללא השכלה אקדמית בג"ג וללא הכשרה להוראתה	😞	😞

הקשר פדגוגי ברמת מערכת החינוך פרופיל מקצועי והכשרה מקצועית

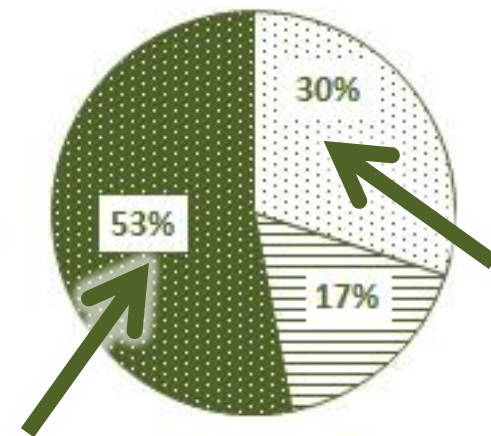
כלל בתיה"ס

בתי"ס דוברי עברית

בתי"ס דוברי ערבית

- בעלי השכלה אקדמית ובגאוגרפיה והכשרה להוראתה
- ▨ בעלי השכלה אקדמית בגאוגרפיה וללא הכשרה להוראתה
- ללא השכלה אקדמית בגאוגרפיה וללא הכשרה להוראתה

- רק למחצית המורים המלמדים גאוגרפיה בחטה"ב השכלה אקדמית בתחום הגאוגרפיה וגם הכשרה להוראתה.
- שיעור המורים ללא השכלה אקדמית בגאוגרפיה וללא הכשרה להוראתה - כמעט כפול בבתי-ספר דוברי ערבית (30% לעומת 18%, בהתאמה).

סיכום תובנות והמשך מחקר

סיכום כללי תוצרי למידה

□ בתחום הקוגניטיבי (הישגים במבחן)

✓ ממצאי המשוב הארצי משקפים תמונה כללית של מערכת החינוך, כפי שנמצא במבחנים בינ"ל ומיצ"ב במקצועות שונים (בעיקר מדעים).

✓ המשתנים להם השפעה ניכרת על הישגי התלמידים: שיוך למגזר שפה בית ספרי, רקע חברתי-כלכלי, והיקף לימודי הגאוגרפיה.

□ בתחום הלא-קוגניטיבי (עמדות בשאלון)

✓ אפיון הערכים סביבתיים, תחושת מסוגלות עצמית בגאוגרפיה, תפיסת הערך של לימודי הגאוגרפיה וכוונות להמשך לימודים בתחום הדעת לקראת בגרות בהיקף 5 יח"ל.

✓ הבדלים דיפרנציאליים בעמדות בפילוח לפי משתני רקע.

□ קיים קשר בין תוצרי למידה בתחום הקוגניטיבי והלא-

קוגניטיבי !!!

סיכום כללי הקשר פדגוגי

□ ברמת הכיתה

- ✓ רק כמחצית התלמידים דיווחו על פרקטיקות המכוונות לטיפול כישורי לומד רצויים במערכת החינוך בכלל ובגאוגרפיה בפרט.
- ✓ חלק מן הפרטיקות הרצויות, עדין אינן שכיחות בכיתה.
- ✓ פרקטיקות המכוונות לכישורי חשיבה מסדר נמוך נפוצות יחסית.

□ ברמת בית-הספר

- ✓ עמדות המנהלים והמורים כלפי המקצוע מאוד חיוביות!
- ✓ יש לתת את הדעת על תפיסתם את הגורמים הפוגעים באיכות ההוראה (מחסור במורים מקצועיים, דימוי המקצוע...)

□ ברמת מערכת החינוך

- ✓ פרופיל מקצועי של המורים – רצוי מול מצוי

❑ הפיקוח על תחום הדעת ועורכי המחקר שוקדים כעת על הפקת תובנות פדגוגיות מן הממצאים, ועל תכנון פעולות ודרכי התערבות הנגזרות מהן.

❑ מתבצעת חשיבה בתחומים לדוגמא:

- ✓ תוכנית הלימודים
- ✓ מדיניות מערכתית לגבי היקף לימודי הגאוגרפיה ותהליכי הל"ה
- ✓ פיתוח מקצועי של מורים
- ✓ ...

ברמת הכיתה ☐

- ✓ שאלה: לו פרקטיקות ההוראה-למידה הרצויות היו שכיחות יותר בכיתה – האם הישגי התלמידים היו גבוהים יותר?
- גישה: לבחון הישגים בפילוח לפי דיווחי תלמידים על תהליכי הל"ה
- ☐ המלצה: ללמד אחרת, לכוון תהליכי הל"ה לטיפול כישורים רצויים

ברמת בית-הספר ☐

- ✓ שאלה: האם יש קשר בין הפרופיל המקצועי של המורים לבין הישגי התלמידים (או תהליכי הל"ה בכיתה)?
- גישה: לבחון הישגים (או שכיחות תהליכים פדגוגיים בכיתה) בפילוח לפי הפרופיל המקצועי של מורים
- ☐ המלצה: דרישות מינימום להכשרת מורים, שיבוצי מורים, דגשים דיפרנציאליים להוראה (בהתאם למאפייני תלמידים/בי"ס) ועוד...⁸⁶

תהיות והמשך מחקר

ברמת הכיתה ☐

- ✓ שאלה: לו פרקטיקות ההוראה משוב מקדם למידה בין שכיחות יותר בכיתה – הן למידה
- גישה: לב פרקטיקות הערכה למידה על תהליכי הל"ה
- ☐ המלצה: ללמד אחר לכוון תהליכי הל"ה לטיפול כישורים רצויים

ברמת בית-הספר ☐

- ✓ שאלה: האם יש קשר בין הפרופיל הממדי (או תהליכי הל"ה בכיתה)?
- גישה: דימוי המקצוע (או שכיחות תהליכים פדגוגיים בכיתה) בפרופיל המקצועי של מורים
- ☐ המלצה: דגש מנימום להכשרת מורים, שיבוצי מורים, דגשים דיפרנציאליים להוראה (בהתאם למאפייני תלמידים/בי"ס) ועוד...

